

ЗЛАТНИЦЯТ БРЪМБЯР

ЕЩАР АЛАН ПО

„Христо Г. Данов“
— Пловдив

Едгар Алън По

Загадката на Мари Роже
(Продължение на „Убийствата на
улица Морг“)

Бележка на автора

При първата публикация на „Мари Роже“ добавените сега бележки под линия не бяха необходими, но изминаването на няколко години от тази трагедия, върху която е основан разказът, прави целесъобразно включването им, както и казането на няколко думи, с които да се обясни общият замисъл. Някаква девойка, Мери Сесилия Роджърс, беше убита в околностите на Ню Йорк; макар нейната смърт да предизвика голяма и дълго нестихваща тревога, тайната на това убийство остана неразгадана по времето, когато беше написан и отпечатан този разказ (ноември 1842 г.). Под предлог, че в него се разказва съдбата на една парижка гризетка, авторът следва в най-малки подробности истинското убийство на Мери Роджърс, като променя само несъществените подробности. По този начин всички доказателства по повод на измислената история са приложими към самата истина, като и целта бе да се разкрие истината.

„Загадката на Мари Роже“ бе написан далеч от мястото на зверството и цялото разследване се основава единствено на предоставените от вестниците сведения. Ето защо е изпуснато много от онова, от което би могъл да се възползува авторът, ако бе попаднал на мястото и се бе запознал с обстановката. Може би не е неуместно въпреки това да се отбележи, че показанията на две лица (едното от тях мадам Делюк) от разказа, дадени по различно време много след публикуването му, потвърдиха напълно не само общото заключение, но и абсолютно всички главни хипотетични подробности, по които се стигна до това заключение.

Es gibt eine Reihe idealischer Begebenheiten, die der Wirklichkeit parallel läuft. Selten fallen sie zusammen. Menschen und Zufälle modifizieren gewöhnlich die idealische Begebenheit, so daß sie unvollkommen erscheint, und ihre Folgen gleichfalls unvollkommen sind. So bei der Reformation; statt des Protestantismus kam das Lutherthum hervor.

Съществува идеално съчетание на събития, които се развиват успоредно с действителните. Едните и другите рядко съвпадат. Хората и обстоятелствата обикновено променят идеалната последователност на събитията така, че тя изглежда несъвършена, както изглеждат несъвършени и нейните последствия. Така и с Реформацията; вместо протестантството, се появи лютеранството. – Novalis, „Morale Ansichten“¹.

Малко са онези, дори и сред най-невъзмутимите мислители, които поне от време-навреме не са изпитвали необяснимо тревожна, но вълнуваща склонност да повярват в свръхестествени сили, породени от съвпадения, изглеждащи толкова удивителни по своя характер, че умът не може да ги приеме за прости съвпадения. Подобни чувства – тъй като склонността към вярването, за което говоря, никога не е имала пълната сила на размишлението, – рядко се потискат напълно, ако човек не се обърне към учението за случайността, или както научно се нарича, към пресмятане на вероятностите. Това пресмятане в действителност е чиста математика; и така, въпреки своята природа, най-точната наука се оказва приложима към изследването на най-призрачните и неуловими явления в областта на духа. Ще се установи, че необикновените подробности, които ще направя сега всеобщо достояние, образуват по отношение на последователността във времето първичната линия на развитие на почти непонятни съвпадения, в чиято втора или заключителна линия читателите ще разпознаят неотдавнашното убийство на МЕРИ СЕСИЛИЯ РОДЖЪРС, станало в Ню Йорк.

Преди около една година, когато в разказа „Убийствата на улица Морг“ се опитах да опиша някои от забележителните умствени качества на моя приятел шевалие Ш. Огюст Дюпен, и през ума ми не минаваше, че ще се върна някога към тази тема. Целта ми беше да опиша неговия характер; тази цел се постигна напълно благодарение на необикновените произшествия, които дадоха възможност на Дюпен да прояви своите индивидуални способности. Мога да дам и други примери, но с тях не

1. Новалис – псевдоним на фон Харденберг. – Б. а.

бих доказал нищо повече. Неотдавнашните и развили се така неочаквано събития ме накараха да прибавя някои допълнителни подробности, които носят дъха на истинско очарование. След всичко, достигнало напоследък до ушите ми, би било наистина удивително от моя страна, ако не кажа нищо за всичко онова, което някога чух и видях.

След като разгада трагичната гибел на мадам Л'Еспане и нейната дъщеря, нашият шевалие престана начаса да се занимава с това произшествие и се отдаде отново на своите стари навици на унила замисленост. Предразположен винаги към отвлеченост, аз с готовност възприех неговото настроение и ние продължихме да живеем в стаите на предградието Сен Жермен, не давахме и пукната пара за бъдещето, дремахме кротко в настоящето и тъчехме в бляновете си нишките на заобикалящия ни унил свят.

Не ни оставиха обаче да бленуваме безкрай. Лесно можеше да се предположи, че изиграната от моя приятел роля в драмата на улица Морг ще поразии въображението на парижката полиция. Името на Дюпен започна да се произнася от всички нейни емисари. Простият характер на умозаключенията, с помощта на които той разплете загадката, остана в пълна тайна не само за префекта, но и за когото и да било друго освен за мен, затова не е за учудване, че цялата тази работа се считаше ни повече, ни по-малко същинска магия, а анализаторските качества на Дюпен се взимаха за интуиция. Ако бе обяснил всичко, щеше да отвори очите на любопитните и да разсее предразсъдъците им, но ленивата му природа го караше да не се вълнува повече от въпроса, към който отдавна бе изгубил всякакъв интерес. Така се случи, че към него бяха обърнати погледите на цялата полиция; не веднъж и не два пъти префектурата се опитваше да го ангажира на своя страна. Един от най-забележителните случаи се оказа убийството на някоя си девойка на име Мари Роже.

Това събитие стана приблизително две години след зверството на улица Морг. Мари, близостта на името и презимето на която мигновено напомняше за нещастната „продавачка на тютюн“, бе единствената дъщеря на вдовицата Естел Роже. Бащата починал, когато детето било още малко, и след неговата смърт, година и половина преди убийството, представляващо и тема на нашия разказ, майката и дъщерята живеели заедно на улица Паве Сен-т-Андре²; майката имала пансион, а дъщерята и помагала. Нещата продължили така, докато момичето станало на

2. Насау Стрийт – тук и по-нататък По дава в бележка под линия действителните имена и названия, свързани с убийството през юли 1841 г. на продавачката от един нийоркски магазин за цигари – Мери Сесилия Роджърс. – Б. пр.

двадесет и две години и необикновената му красота привлякла вниманието на един парфюмерист, който държал един от Магазините в сутерена на Пале Роайал и чиято клиентела била главно измежду отчаяните авантюристи, с които е препълнена цялата околност. Мосьо Льо Блан³ разбрал изгодите, които можел да извлече за магазина си от красивата Мари; неговите щедри предложения се приели с готовност от момичето, макар и майката да се отнесла подозрително към тях.

Очакванията на собственика се оправдали и скоро благодарение на чара на веселата гризетка неговият магазин се прочул. Мари работила около една година при него, когато, за най-голямо недоумение на нейните почитатели, изчезнала внезапно от магазина. Мосьо Льо Блан не можел да каже нищо за нейното изчезване, а мадам Роже обезумяла от тревога и ужас. Вестниците моментално се заинтересували от случая, а полицията тъкмо се канела да предприеме сериозно разследване, когато една прекрасна сутрин, точно седмица след изчезването и, Мари, жива и здрава, но мъничко потисната, се появила отново на обичайното си място зад щанда на магазина. Всички разследвания естествено били веднага прекратени, с изключение на личните запитвания. Мосьо Льо Блан обявил, че е в пълно неведение. Мари и мадам Роже отговаряли на всички въпроси, че прекарала седмицата в къщата на двой близък на село. С това цялата афера заглъхнала и се забравила; скоро девойката се разделила напълно с парфюмерийния магазин под предлог, че иска да се отърве от нахалството на любопитните, и така се подслонила при майка си на улица Паве Сен-т-Андре.

Пет месеца след завръщането и у дома нейните приятели се разтревожили от второто ѝ внезапно изчезване. Изминали три дни без никаква вест за нея. На четвъртия ден открили трупа ѝ във водите на Сена⁴, близо до брега срещу улица Сен-т-Андре, недалеч, от уединеното място на Барьер дю Рул⁵.

Жестокият характер на това убийство (тъй като веднага станало ясно, че е извършено убийство), младостта и красотата на жертвата и преди всичко предишната ѝ известност се съчетали така, че възбудили умовете на чувствителните парижани. Не си спомням нито едно подобно произшествие, което да е имало такъв всеобщ и силен отзвук. Обсъждането на тази животрептяща тема в продължение на няколко седмици накарало хората да забравят дори и най-злободневните въпроси на

3. Андерсън. – Б. а.

4. Худзън. – Б. а.

5. Уийхокън. – Б. а.

политическия живот. Префектът полагал свръхусилия; цялата парижка полиция се вдигнала на крак.

Веднага след откриването на трупа и незабавно предприетите разследвания всички били сигурни, че убиецът няма да успее да се укрие за дълго. След изтичането обаче на една седмица се оказало необходимо да се предложи награда; наградата до стигнала хиляда франка. Междувременно разследването продължило твърде енергично, разпитани били много хора, макар и безрезултатно; времето минавало, тайната оставала неразгадана и общото Вълнение нараствало. Към края на десетия ден решили за по-разумно да удвоят първоначално обявената сума; най-сетне, след като изтекла и втората седмица, не било открито нищо ново и вечното недоволство на парижани от полицията се изразило в няколко сериозни *ementes*⁶, префектът сам предложил сумата от 20 000 франка „за откриване на убиеца“, а ако се окажело, че са замесени повече хора – „за откриване на който и да е от убийците“. В обявлението за наградата се обещавало пълно опрощаване на всеки съучастник, стига да каже с кого е действувал; заедно с обявлението, като приложение към него, разлепили навсякъде и частно съобщение на комитет от граждани, с което се предлагали още 10 000 франка в допълнение на предложената вече от префектурата сума. По такъв начин цялостната награда достигнала цели 30 000 франка, което може да се вземе за фантастична сума, като се има пред вид, че момичето е от обикновено семейство, а в големите градове зверства като описаното са твърде често явление.

Сега никой не се съмнявал, че тайната на това убийство ще се изясни незабавно. Макар и в два-три случая да се стигнало до арести, не се изяснило нищо, с което да се заподозрат заловените, и те били освободени. Колкото и странно да било, от деня на намирането на трупа изтекла и трета седмица, без да бъде хвърлена каквато и да е светлина върху този въпрос, а до нас с Дюпен не бяха стигнали дори и слухове за събитията, развълнували общественото мнение. Затънали в проучвания, които поглъщаха цялото ни внимание, близо цял месец не бяхме излизали от дома и никой не ни бе посещавал, а в ежедневниците хвърляхме само по един поглед върху най-важните политически статии. Първите сведения за убийството донесе самият Г, Той дойде рано следобед на 13 юли 18-година, и остана до късно вечерта. Чувствувах се засегнат от неуспеха при издирване на убийците. Репутацията му – както се изрази самият той с типичен парижанки маниер – била поставена на карта. Нещо

6. Безредия (фр.). – Б, пр.

повече, ставало въпрос за честта му. Погледите на цялото общество били обърнати към него; готов бил на всякакви жертви, само и само да разнищи загадката. Той завърши донякъде комично прозвучалата му реч с комплимент, изказан, както се изрази той, с удоволствие за такта на Дюпен, и му направи пряко и много изгодно предложение, истинският характер на което ми се струва, че нямам право да разкривам, пък то и няма никакво отношение към същността на разказа ми.

Моят приятел оспори с цялата си учтивост комплиментата, но предложението прие веднага, макар изгодата от него да бе твърде условна. След уреждането на този въпрос префектът се впусна веднага в изложение на своите собствени съображения, като ги изпъстряше с дълги коментари върху данните, с които ние все още не разполагахме. Той говори дълго и без съмнение с вещина; накрая направих едно рисковано предложение, тъй като нощта вече сънно преваляше. Дюпен седеше, без да мърда, в любимото си кресло, същинско олицетворение на почтено внимание. От началото на разговора той не свали очилата; един случаен поглед зад зелените стъкла ме убеди, че е спал непробудно, и за щастие без да хърка, през целите тези седем-осем часа, преди да си отиде префектът.

На следващата сутрин получих от префектурата пълен отчет за установените доказателства, а от различните издателства се снабдих с по един екземпляр от всеки вестник, отпечатах изцяло някаква съществена информация, свързана с тази печална случка. Очистена от всичко опровергано, цялата тази информация се свеждаше до следното:

Мари Роже излязла от къщата на майка си на улица Паве Сен-т-Андре в около девет часа сутринта в неделя, 22 юни 18-година. На излизане уведомила мосьо Жак Сен-т-Йосташ⁷ и никого друго за намерението си да прекара деня при една своя леля, живееща на улица Де Дром. Де Дром е къса и тясна, но оживена уличка, недалеч от брега на реката, приблизително на две мили по най-прекия път от пансиона на мадам Роже. Сен-т-Йосташ, кандидатът на Мари, живеел и се хранил в пансиона. Привечер той трябвало да отиде за своята годеница и да я придружи до дома. Следобед обаче завалил силен дъжд; той предположил, че Мари ще прекара нощта у леля си (както била постъпвала и друг път при подобни случаи) и решил да не изпълни обещанието си. С падането на нощта чули как мадам Роже (немощна вече седемдесетгодишна старица) изразила опасение, че „никога вече няма да види Мари“, но тогава

7. Пейн. – Б. а.

никой не обърнал особено внимание на тези думи.

В понеделник станало известно, че девойката не е ходила на улица Де Дром; денят изтекъл, без да получат никакво известие от нея, чак тогава предприели претърсване из различни части награда и неговите околности. Едва на четвъртия ден обаче след изчезването ѝ се изяснило нещо повече за нея. А този ден (сряда, 25 юни) някой си мосьо Бове⁸, който събирал заедно със свой приятел сведения за Мари близо до Барьер дю Рул на брега на Сена, разположена срещу улица Паве Сен-т-Андре, бил уведомен, че рибари току-що измъкнали на брега някакъв труп, носен от реката. След огледа на тялото и известно колебание Бове го идентифицирал с това на момичето от парфюмерията. Неговият приятел я разпознал още по-сигурно.

Лицето било покрито с черна и спечена кръв, част от която излизала от устата. Пяна като при удавниците не се виждала. Клетъчната тъкан все още имала пигментация. По гърлото личали синини и следи от пръсти. Вкочанените вече ръце били скръстени върху гърдите. Юмрукът на дясната ръка бил стиснат, а на лявата леко отворен. Върху лявата китка личали две кръгли олющвания на кожата, очевидно следи от въжета или от едно омотано няколко пъти въже. Част от дясната китка и целият гръб, особено при лопатките, били силни ожулени. Рибарите издърпали тялото на брега с помощта на въже, но то не причинило тези ожулвания. Шията била силно подута. Не се забелязвали никакви наранявания от нож или синини, причинени от удари. Около врата открили силно затегната връв, която почти не се забелязвала, толкова се била впила в кожата – завързана с възел точно под лявото ухо. Само това било съвсем достатъчно, за да причини смърт. Медицинското заключение потвърдило, че целомъдрената девойка е била зверски изнасилена. Състоянието на трупа позволило на близките ѝ да я разпознаят без затруднение.

Облеклото ѝ било разкъсано и раздърпано. В горната ѝ дреха, от долния подгъв до кръста, била отпрана широка около тридесетина сантиметра ивица, но не напълно откъсната. Тази ивица била омотана три пъти около кръста и и завързана на гърба с клуп. Долната фуста била от доброкачествен муселин; от него била откъсната широка около четиридесет сантиметра ивица – при това много равно и много старателно. Намерили я нахлузена свободно на врата ѝ, закрепена със здрав възел. Над тази ивица от муселин и връвта били завързали панделките на шапката,

8. Кромелин. – Б. а.

като и самата шапка била там. Панделките на шапката не били завързани така, както ги връзват жените, а със слип, или, другояче казано, с моряшки възел.

След опознаване на трупа вместо да го откарат както обикновено в моргата (сметнали тази формалност за излишна), го заровили набързо недалеч от мястото, където го измъкнали на брега. Благодарение усилията на Бове въпросът бил деликатно потулен; изминали няколко дни, преди обществеността отново да се развълува. Със случая накрая се залел един седмичник⁹, извадили трупа от гроба и отново го огледали; не се открило обаче нищо повече от онова, което било вече известно. Само предали дрехите на майката и близките на покойната и те потвърдили напълно, че момичето носело тези дрехи при излизане от къщата.

Междувременно възбудата нараствала с часове. Няколко души били арестувани, но след това освободени. Особено сериозно заподозрели Сен-т-Йосташ, още от началото той не успял да даде убедителни обяснения за това какво е вършил онзи неделен ден, в който Мари излязла от дома си. Впоследствие обаче връчил на мосьо Г. писмени показания, в които дал удовлетворителни обяснения за всеки прекаран от него час през въпросния ден. Тъй като времето минавало и не откривали нищо ново, плъзнали хиляди противоречиви слухове, а журналистите започнали да правят догадки. Най-силно привлякла вниманието Версията, че Мари Роже е жива – че изваденото от Сена тяло било на някаква друга нещастница. Уместно е да предоставя тук на читателя няколко извадки, в които се прави това предположение. Тези извадки представляват дословен превод от L'Etoile¹⁰, вестник, списван с голямо умение.

„Мадмоазел Роже излязла от дома на майка си в неделя сутринта, 22 юни 18-година, с явното намерение да посети леля си или някои други роднини на улица Де Дром. Оттогава не я е виждал никой. Няма и абсолютно никакви следи или новини за нея... Впрочем все още никой не съобщава да я е виждал в деня след излизането ѝ от дома... И така, макар и да нямаме доказателства, че Мари Роже е останала сред живите след девет часа в неделя, 22 юни, ние знаем, че до този час тя не е била и сред мъртвите. В сряда, в дванадесет часа по обяд, във водите край брега до Барьер дю Рул открили женски труп. Дори да допуснем, че Мари Роже е хвърлена в реката три часа след като е напуснала къщата на майка си, това означава, че тялото е простояло във водата само три дни,

9. „Ню Йорк Мъркюри“. – Б. а.

10. Нюйоркския „Брадър Джонатан“, под редакцията на Хорейшоу Хайстингс Уелд, ес-куайър, Б. а.

след като Мари е напуснала дома си – три дни с точност до един час. Тогава е глупаво да се предполага, че убийството, ако действително тя е убита, е станало толкова бързо, че извършителите му са успели да хвърлят тялото във водата преди полунощ. Виновниците за такива чудовищни престъпления предпочитат за Тази цел тъмнината, а не светлината... По такъв начин се убеждаваме, че ако откритото в реката тяло е наистина на Мари Роже, тогава то е могло да остане във водата два и половина, най-много три дни. Опитът обаче показва, че за удавниците или хвърлените във водата трупове веднага след убийството са необходими шест до десет дни, за да се разложат дотолкова, че да изплуват на повърхността на водата. Дори и да се стреля с оръдие над тялото и то да изплава, преди да е престояло пет или шест дни под водата, ако се остави, то отново ще потъне. Ето защо задаваме сега въпроса коя е причината за отклонението от обичайния ход на природата?... Ако този обезобразен труп е бил оставен на брега до вторник вечер, тогава е било възможно да се открият и някакви следи от убийците. Съмнително е също така дали тялото би могло да изплава толкова скоро, дори й да е било хвърлено два дни след убийството, Нещо повече, извънредно неправдоподобно е злодеи, способни на такова убийство, да хвърлят тялото във водата, без да му привържат някаква тежест, за да потъне веднага, когато са имали възможност да вземат много лесно тази предпазна мярка.“

Тук редакторът се впускаше в уверения, че тялото сигурно е престояло във водата „не просто три дни, а поне пет пъти по три дни“, след като се било толкова разложило, че Бове трудно го разпознал. Това твърдение обаче бе напълно опровергано. Продължавам с превода:

„Какви са били в същност фактите, въз основа на които мосьо Бове твърди без колебание, че тялото е на Мари Роже? Той вдигнал ръкавите на роклята и открил белези, по които се убедил в нейната идентичност. Обществеността предполага, че това са някакви характерни белези. Той разтрил ръката и открил върху нея косми – нещо според нас съвсем неопределено, както човек лесно може да си представи – все едно че е открил ръка в ръкав. Мосьо Бове не се е върнал тази нощ, но изпратил в сряда, седем часа вечерта, съобщение на мадам Роже, че следствието във връзка с нейната дъщеря все още продължава. Ако приемем, че възрастта и силната мъка са попречили на мадам Роже да отиде (което е много вероятно), то положително е имало някой друг, който би счел, че си заслужава да отиде и помогне на следствието, стига да са допускали, че това е трупа на Мари. Никой не е проверил. На улица Паве Сен-т-Андре не е казано или чуто нищо, което да стигне до ушите на

обитателите на сградата.

Мосьо Сен-т-Йосташ, любимият и бъдещ мъж на Мари, който живее в къщата на майка ѝ, даде по-, казания, че чул за намиране на тялото едва на следващата сутрин, когато мосьо Бове влязъл в неговата стая и му разказал за случилото се. Поразява ни невъзмутимостта, с която е изслушана подобна новина.“

По този начин вестникът се стараше да създаде впечатление за някакво безразличие от страна на роднините на Мари, несъвместимо с допусканото предположение, че това е нейният труп. Намекът достигна дори дотам, че Мари, със съгласието на своите приятели, решила да се скрие от очите на града поради причини, хвърлящи сянка върху нейната непорочност; че тези нейни приятели, след като открили в Сена труп, който напомнял донякъде момичето, се възползували от случая да накарат обществеността да повярва в неговата смърт. Но и този път L'Etoile избързал. Доказало се с положителност, че от въображаемото равнодушие няма и следа; старата, жена останала съвсем без сили, така се развълнувала, че не била годна за никаква работа; Сен-т-Йосташ не посрещнал ни най-малко равнодушно новината, изпаднал в такова отчаяние и така обезумял, че мосьо Бове помолил един приятел и роднина да се погрижи за него и да не му позволи да присъства на експертизата след изравнянето на трупа. Нещо повече, независимо от изявлението на L'Etoile, че тялото е заровено наново на обществени разноски, че изгодното положение да бъде погребано в отделен гроб било напълно отхвърлено и нито един представител от семейството не присъствувал на погребението – въпреки, повтарям, всички твърдения на L'Etoile в подкрепа на впечатлението, което иска да създаде, всичко това бе напълно опровергано. В следващия брой на вестника се правеше опит да се хвърли съмнение и върху самия Бове. Редакторът твърди следното:

„Ето че въпросът претърпя промяна. Съобщиха ни, че докато някоя си мадам Б. се намирала по някакъв повод в къщата на мадам Роже, излизаният оттам мосьо Бове и казал, че очаквали пристигането на полицай и че тя, мадам Б., не трябва да казва нищо на този полицай до неговото (на мосьо Бове) завръщане, нека тя оставела всичко на него... На сегашния етап от развоя на нещата излиза, че мосьо Бове е поел всичко в ръцете си. Без мосьо Бове не може да се предприеме нищо; накъдето и да се насочи човек, неминуемо ще се сблъска с него... Въобразил си е поради някакви, известни само на него причини, че освен него, никой друг не бива да се бърка в тази работа, отстранил е според собствените им изявления всички мъже от семейството и това е доста странно.

Изглежда, не е никак склонен да разреши на родствениците да видят тялото.“

Следващият факт придава своеобразен оттенък на отправеното към Бове подозрение. Няколко дни преди изчезването на девойката посетителят навестил кантората му и не го намерил в нея, той обаче забелязал една роза, пхнатата с дръжката в ключалката и името „Мари“, написано на една плочка.

Общото впечатление, доколкото бяхме в състояние да съберем сведения от вестниците, бе, че Мари е станала жертва на шайка разбойници, че са я завлекли към реката, изнасилили и убили. *Le Commercial*¹¹ обаче, вестник с голямо влияние, се противопоставяше решително на тази популярна версия. Ще цитирам една-две извадки от неговите колони:

„Убедени сме, че всички досегашни търсения вървят по лъжлива следа дотолкова, доколкото тя води до Барьер дю Рул. Не е възможно една известна на хиляди хора личност като тази млада особа да премине през три блока, без да я забележи никой; всеки срещнат би я запомнил, защото тя възбуждаше любопитството на хората. При излизането ѝ от дома улиците са гъмжали от хора... Немислимо е да е отишла до Барьер дю Рул или до улица Де Дром, без да я познаят поне десетина души; тъкмо обратното, досега никой не е заявил, че я е видял извън дома на майка ѝ, освен показанията, за изразените от нея намерения; няма никакви доказателства, че тя въобще е излизала. Роклята ѝ била разкъсана, обвита около тялото и завързана, тялото е било пренесено като вързоп. Ако убийството е било извършено при Барьер дю Рул, тогава всичките тези приготовления биха били излишни. Фактът, че тялото е открито във водата близо до Барьер, не е никакво доказателство, че именно там е хвърлено... От долната фуста на нещастната девойка е била откъсната ивица, дълга около осемдесет и широка около четиридесет сантиметра, омотана и завързана около врата, вероятно с цел да се заглушат писъците ѝ. Това е дело на хора, които нямат дори носни кърпи.“

Ден-два до идването на префекта при нас полицията получила важни сведения, които, изглежда, опровергавали поне главните доводи на *Le Commercial*. Две момченца, синове на някоя си мадам Делюкс, бродели из гората в близост до Барьер дю Рул и попаднали случайно в някакъв гъстак с три-четири огромни камъка, образуващи нещо като кресло с облегалка и поставка за краката. Върху горния камък била хвърлена бяла долна фуста; върху долния – копринено шалче. Тук открили също

11. „Ню Йорк Джърнъл ъв Комърс“. – Б. а.

слънчобран, ръкавици и носна кърпичка. Върху носната кърпичка било избродирано името „Мари Роже“. По съседните къпинови храсти се открили парченца от „рокля“. Земята наоколо била изпотъпкана, храстите изпочупени и по всичко личало, че е имало борба. Оградата между гьсталака и реката била съборена, а по земята личали следи от влачене на тежък предмет.

Седмичникът Le Soleil¹² помества следния коментар за това откритие – коментар, който отразява мнението на цялата парижка преса:

„Предметите очевидно са престояли на това място поне три-четири седмици; целите бяха подгизнали от дъжда и слепени от плесен. Обрасли бяха и с трева. Коприната на слънчобрана все още бе здрава, но конците отвътре бяха изгнили. Горната му част, където се подгъва и свива, бе цялата плесенясала и изгнила и след отваряне се скъса... Изпокъсаните от храстите парчета от роклята достигаха до осем сантиметра на широчина и шестнадесет на дължина. Едното от парчетата е от подгъва на роклята, със следи от поправки; другото от долната фуста. Изглеждаха като да са откъснати и висяха по храстите на около тридесетина сантиметра от земята ... Няма съмнение, че мястото, на което е извършено това чудовищно зверство, е открито.“

Непосредствено след това откритие последваха и нови доказателства. Мадам Делюкс даде показания, че държи край пътя странноприемница недалеч от брега на реката и разположена срещу Барьер дю Рул. Околността била уединена – просто глуха. Неделни дни от града тук пристигали разни негодници, които прекосявали реката с лодки. Към три часа следобед през въпросния неделен ден в странноприемницата пристигнала девойка, придружена от мургав младеж. Двамата останали известно време там. После излезли и поели по пътя към близката гьста гора. Вниманието на мадам Делюк било привлечено от роклята на момичето, тъй като приличала на роклята на една нейна починала родственица. Особено добре запомнила шалчето. Наскоро след излизането на двойката се появила група злодеи, държали се неприлично, яли и пили, накрая не заплатили нищо и поели по направлението на младежа и девойката, върнали се привечер при странноприемницата и се прехвърлили бързо през реката.

Същата вечер, малка след падането на мрака, мадам Делюк и по-големият ѝ син чули женски викове в околностите на

12. Филаделфийският „Сатърди Ивнинг Поуст“, под редакцията на Чарлс Джейкъб Питърсън, ескуайър. – Б. а.

странноприемницата. Виковете били отчаяни, но скоро утихнали. Мадам Д. познала не само намереното в гьсталака шалче, но и роклята, с която бил облечен трупът. Шофьорът на омнибус, някой си Баланс¹³, също даде показания, че е видял Мари Роже да пресича Сена с лодка във въпросния неделен ден, придружена от млад мургав мъж. Той, Баланс, познавал Мари и не можел да се лъже. Намерените в гьсталака вещи били разпознати напълно от роднините на Мари.

Събраните от мен по съвет на Дюпен доказателства и информация от вестниците включваха и още един въпрос – въпрос явно с големи последствия. Случи се така, че непосредствено след откриването на дрехите по описания по-горе начин, в околностите на предполагаемото от всички място на злодеянието бе открито и безжизненото или почти безжизнено тяло на Сен-т-Йосташ, годеника на Мари. До него намерили празно флаконче с надпис „лауданум“. Дъхът на Сен-т-Йосташ издавал погълнатата отрова. Умрял, без да каже нещо. У него намерили писмо с няколко думи за любовта му към Мари и решението да свърши със себе си.

– Едва ли е нужно да ти казвам – обърна се към мен Дюпен, след като прочете моите бележки, – че този случай е много по-заплетен от онзи на улица Морг, от който се отличава много съществено по едно. Това е обикновено, макар и жестоко престъпление. В него няма нищо *outrè*. Ще забележиш, че именно поради тази причина са сметнали, че лесно ще разкрият тайната, когато именно това създава трудността. Ето защо и в началото не са счели за необходимо да предлагат награди. Мирмидоните¹⁴ на Г. веднага са разбрали как и защо е могло да се извърши подобно зверство. Те са си представяли способа – и много други способности, както и мотива – и много други мотиви; и доколкото не е било изключено някой от тези многобройни способности или мотиви да се окаже правилен, сметнали, че се намират на прав път. Лекотата обаче, с която приели тези различни възможности и самата правдоподобност на всяка от тях, трябва да се разберат като показателни по-скоро за трудностите, отколкото за благоприятните условия, които налагат разяснение. Забелязал съм от по-рано, че разумът търси пътя към истината, чрез поставяне на очевийното над обичайното и че в подобни случаи не се поставя въпросът „Какво се е случило?“, а „Какво се е случило, което не е ставало никога преди?“. При огледа на къщата на мадам Л'Еспане¹⁵ агентите

13. Адам. – Б. а.

14. Мирмидони – племето, начело на което Ахилес тръгнал на Троянската война.

15. Виж „Убийствата на улица Морг“. – Б. а.

на Г. се обезсърчиха и объркаха от самата нетипичност на убийството, която за строго методичния интелект би била истинско знамение за успех. Същият този интелект обаче би изпаднал в пълно отчаяние от обикновения характер на всичко, с което се сблъсква при случая с продавачката от парфюмерийния магазин, и да предскаже лесна победа на слушителите от префектурата.

В случая с мадам Л'Еспане и нейната дъщеря още от самото начало бе напълно ясно, че е извършено убийство. Идеята за самоубийство бе изключена начаса. Тук също сме в правото си да изключим веднага всяко предположение за самоубийство. Тялото бе намерено при Барьер дю Рул при такива обстоятелства, при които нямаме основание за никакви затруднения по този въпрос. Изказа се обаче мнение, че откритият труп не е този на Мари Роже, за залавянето на чийто убиец или убийци е предложена награда, и единствено относно когото ние се уговорихме с префекта. И двамата познаваме много добре този господин. Не бива да му се доверяваме твърде много. Ако започнем нашите разследвания от намереното тяло и се доберем до убиеца, а после установим, че тялото не е на Мари, а на друга жена, или пък ако започнем с живата Мари и открием, че не е убита – и в двата случая трудът ни ще отиде напразно; а си имаме работа не с когото и да е, а с мосьо Г. Така че по-скоро за нашите намерения, отколкото за намеренията на правосъдието е необходимо да направим първата крачка с установяване на идентичността дали тялото е на изчезналата Мари Роже.

Доводите на L'Etoile направиха силно впечатление на обществеността: самият вестник бе убеден в тяхната значимост, което личи от начина, по който започва един от поредните си очерци по въпроса: „Няколко днешни сутрешни вестници – пише той – говорят за убедителната статия в броя на L'Etoile от понеделник.“ Според мен убедително е само усърдието на съчинителя на статията. Трябва да имаме пред вид, че въобще целта на нашите вестници е по-скоро да правят сензации, отколкото да помагат за откриване на истината. Втората цел се преследва дотолкова, доколкото съпада с първата. Преса, която чисто и просто се съгласява с общото мнение (колкото и да е основателно то), не може да спечели никакъв престиж сред тълпата. Повечето хора считат за прозорлив само онзи, който се противопоставя остро на общото мнение. При умозаклучението, както и в литературата, с най-непосредствен и най-общ успех се ползува епиграмата. И в двата случая качеството на този успех е много съмнително.

Искам да кажа, че L'Etoile се увлече във версията за все още живата

Мари Роже не поради това, че вярваше в нея, колкото, поради благоприятното възприемане на тази версия от обществеността. Нека огледаме внимателно най-важното в аргументацията на вестника и се опитаме да избегнем допуснатата от него непоследователност още от самото начало.

Преди всичко авторът има за цел да докаже, че това не може да е тялото а Мари поради краткия промеждутък от време между изчезването на Мари и откриването на трупа в реката. Ето защо необходимостта от максимално съкращаване на този промеждутък се превръща в основно негово намерение. В прибързаното преследване на това намерение той се впуска още от началото в необосновани предположения. „Безразсъдство е да се предположи – пише Той, – че са я убили, ако тя наистина е убита в такъв ранен час и убийците са успели да хвърлят тялото в реката преди полунощ.“ Ние естествено ще попитаме веднага: а защо? Защо ще е безразсъдно да се предположи, че убийството е извършено пет минути след като девойката е напуснала къщата на своята майка? Защо ще е безразсъдно да се предположи, че убийството е извършено когато и да е през този ден? Убийства стават по всяко време на денонощието. Дори това убийство да е станало между девет часа сутринта и дванадесет без четвърт вечерта в неделя, пак е щяло да има достатъчно време да се хвърли тялото в реката преди полунощ. Това предположение тогава води буквално до следното – убийството въобще не е извършено в неделя – и ако предоставим възможността на L'Etoile да възприеме това предположение, тогава можем да му разрешим и всяка друга волност. Пасажът, който започва с „Безразсъдство е да се предположи, че са я убили, и т. н.“, така както е отпечатан в L'Etoile, може в същност да намекне, че е съществувал по следния начин в ума на автора: „Безразсъдство е да се предположи, че са я убили, ако е убита действително тя, в такъв ранен час, че убийците са успели да хвърлят тялото в реката преди полунощ“; безразсъдно е, казваме ние, да се допусне всичко това и в същото време да се съгласим (както решихме), че тялото не е било хвърлено във водата преди полунощ – достатъчно нелогично съждение, но не толкова безсмислено, колкото публикуваното във вестника. Ако това беше и моето намерение – продължи Дюпен, – чисто и просто да докажа несъстоятелността на този пасаж от доказателствата на L'Etoile, изобщо нямаше да се заемам с него. Работата не е в L'Etoile, а в истината. Въпросното изречение, така както е написано, има само едно значение и аз го изтъкнах много ясно; налага се обаче да вникнем и в скрития смисъл на тези думи, в един извод, който явно са целели тези думи, но не са

успели да го постигнат. Журналистите са искали да кажат, че в която и да е част на деня или нощта в неделя да е станало това убийство, неправдоподобно е убийците да са се осмелили да пренесат трупа до реката преди полунощ. И тука в същност е предположението, против което се обявявам. Предполага се, че убийството е извършено на такова място и при такива обстоятелства, които вече налагат пренасянето на трупа до реката. А убийството може да е извършено на брега или в самата река; тогава хвърлянето на трупа във водата би могло да стане както през деня, така и през нощта, това е толкова ясно и просто като действие. Ще разбереш, че не внушавам каквато и да е вероятност или съвпадение с онова, което си мисля самият аз. Намерението ми за сега няма нищо общо с фактическата страна на случая. Искам само да те предпазя от тона на тези намеци на L'Etoile и да насоча вниманието ти към неговото ех parte¹⁶ отношение от самото начало.

И така, като ограничава времето по свое усмотрение, приемайки, че ако това тяло действително е на Мари, то е могло да престои много кратко време във водата, вестникът продължава:

„Натрупаният досега опит показва, че трупове на удавници или хвърлените във водата тела непосредствено след убийството изплават след шест до десет дни, когато разложението вече е достатъчно, за да може тялото да се издигне на повърхността. Дори и когато се стреля с оръдие над тялото и то изплава, след като е престояло пет-шест дни във водата, потъва отново, ако не се извади веднага.“

– Тези твърдения се приеха с готовност от всички парижки вестници с изключение на Le Moniteur¹⁷. Той се опита да се противопостави на онази част от пасажа, отнасяща се до „трупове на удавници“, като сочи пет-шест случая, при които телата на хора, за които се е знаело, че са се удавили, са откривани на повърхността на водата след изтичането на много по-кратко време от онова, за което настоява L'Etoile. Има обаче нещо много несъстоятелно от философска гледна точка в стремежа на Le Moniteur да опровергае общото твърдение на L'Etoile, като се позовава само на отделни примери. Дори да можеше да даде петдесет, вместо пет примера, при които трулове на удавници са откривани след два-три дни, и тези петдесет случая щяха да се разгледат просто като изключение от правилото на L'Etoile, ако не се опровергае самото правило. Ако приемем това (против което Le Moniteur не възразява, като

16. Предубедено (лат.). – Б. пр.

17. „Ню Йорк Комършъл Ъдвайзър“, под редакцията на полковник Стоун – Б. а. Уилям Лит Стоун (1792–1844) – американски журналист и писател. – Б. пр.

настоява само, че съществуват и изключения), тогава доказателството на L'Etoile остава в пълна сила, защото това доказателство не претендира за нищо друго освен за вероятността тялото да се е издигнало на повърхността по-рано от три дни; тази вероятност ще остане в полза на становището на L'Etoile, докато така по детски изтъкнатите примери не станат толкова на брой, че да се формира напълно противоположно правило.

Ще разбереш веднага, че против това правило следва да се използва всеки аргумент; за целта трябва да изследваме обосновката на това правило. Изобщо човешкото тяло не е нито много по-леко, нито много по-тежко от водите на Сена; с други думи относителното тегло на човешкото тяло при нормални условия е равно на теглото на прясната вода, която то измества. Телата на пълните хора или на такива с дребни кости и много плът, както и изобщо на жените, са по-леки от онези на слабите и с едри кости, както и на мъжете; относителното тегло на речната вода се влияе до известна степен и от морския прилив. Ако се абстрахираме от прилива, може да се каже, че малко човешки тела биха потънали от само себе си дори в прясна вода. Почти всеки, паднал в река, би могъл да се задържи върху водата, ако приведе относителното ѝ тегло към своето – тоест като се потопи колкото може повече във водата. Най-правилното положение за онзи, който не умее да плува, е вертикалното, както при стъпване по земята, със силно отметната назад глава, оставяйки над водата само устата и ноздрите. При това положение ще установим, че се държим без трудност и усилие на повърхността на водата. Ясно е, че равновесието между тялото и изместената от него вода е много променливо и най-малкото нещо може да натежи на едната или на другата страна. Повдигнатата например ръка, която се лишава по такъв начин от опората на водата, се превръща в допълнителна тежест, достатъчна да предизвика потъването на цялата глава, докато помощта на случайно оказалото се наблизено дръвче може да ви даде възможност дори да повдигнете глава я се огледате. Неумеещите да плуват вдигат неизбежно нагоре ръце и правят отчаяни опити да държат главата си в обичайното ѝ изправено положение. В резултат на това водата залива устата и ноздрите и в стремежа си да диша над водата, човек я вкарва в дробовите си. Голямо количество вода попада и в стомаха, цялото тяло става по-тежко в резултат на разликата между теглото на запълващия дотогава тези празнини въздух и запълващата ги сега течност. Тази разлика като правило е достатъчна да причини потъването на тялото; тя обаче е недостатъчна при хората с дребни кости и неестествено голямо

количество отпуснати меса и тлъстини. Такива хора изскачат отново на повърхността, дори и да са потънали.

Потъналият на дъното на реката труп остава там, докато поради някаква причина относителното му тегло не стане, по-малко от това на количеството вода, която е изместил. Това се получава при разлагането на трупа, но не само при него. В резултат на разлагането се образува газ, който издува клетъчните тъкани и всички празнини и придава, на трупа ужасния подпухнал вид. Когато това разширение достигне степен, при която трупят нараства без съответно нарастване на неговата маса или тежест, относителното му тегло става по-малко от това на изместената от него вода и той излиза веднага на повърхността. Разложението обаче се определя от безброй обстоятелства, ускорява се или се забавя от безброй фактори; например от това дали сезонът е топъл, или студен, дали водата е наситена с минерални соли, или е чиста, от това дали мястото е дълбоко, или плитко, дали водата е застояла, или има течение, от индивидуалните особености на организма, от здравословното му състояние преди смъртта. Явно е следователно, че не можем да определим макар и приблизително срока, в който тялото ще изплава под влияние на разложението. При едни условия то може да изплава след около час, а при други може и никога да не изплава. Съществуват химически вещества, под влияние на които органични? те тъкани могат да бъдат завинаги запазени от разложение, каквото е например сублиматът. Освен разложението обаче, може (а това е и твърде обикновено) в стомаха да се образува газ в резултат на оцетнокиселата ферментация на растителните вещества (както и в други кухни поради различни причини), достатъчен да предизвика разширение, което изтласква тялото на повърхността. Получаваният при оръдейната стрелба ефект представлява най-обикновена вибрация. Тя може да освободи тялото от меката кал или тиня, в което е затънало, и да му даде възможност да изплава, след като останалите фактори са го подготви ли вече за това; или пък да размърда някои гнили части на клетъчната тъкан и даде възможност на кухините да се разширят под въздействието на газа.

Като разполагаме с цялата теория по въпроса, лесно можем да проверим с нейна помощ твърденията на L'Etoile. „Досегашният опит показва – пише вестникът, – че труповете на удавници или хвърлените във водата тела веднага след убийството изплават след шест до десет дни, когато разложението вече е достатъчно, за да може тялото да се издигне на повърхността. Дори и когато се стреля с оръдие над тялото и то изплава, след като е престояло пет-шест дни във водата, потъва отново, ако

не се извади веднага.“

– Целият този пасаж сега изглежда нелогичен и непоследователен. Натрупаният досега опит не сочи, че „трупове на удавници“ изплават след шест до десет дни, когато разложението е вече достатъчно, за да се издигнат на повърхността. И теорията, и практиката показват, че периодът на тяхното изплаване е неопределен по необходимост. Ако независимо от това тялото изплава на повърхността от оръдейния изстрел, то няма да „потъне отново, ако не се извади веднага“, стига разложението да не е достигнало фазата, при която насъбралият се газ излиза отново. Искане ми се да ти обърна внимание на разликата между „удавници“ и „хвърлени във водата тела непосредствено след убийството“. Макар и авторът да приема тази разлика, той все пак ги поставя в една и съща категория. Вече обясних защо тялото на удавника става по-тежко от изместената от него вода и че той въобще не би потънал, ако не се опитваше да вади ръце над повърхността и не се мъчеше да диша под водата – дишане, при което въздухът в белите дробове се измества от водата. Тези опити да вади ръце и да диша под водата не могат да се случат с труп, „хвърлен във водата непосредствено след убийството“. И така, при тези случаи тялото, като общо правило, няма въобще да потъне – факт, с който L'Etoile очевидно не е запознат. Трупът ще се скрие от погледа ни под водата, ако разложението е напреднало твърде много – когато плътта се е отделила до голяма степен от костите, не по-рано.

А сега какво да правим с доказателството, че намереният труп може и да не е този на Мари Роже, след като е изплавал три дни след нейното изчезване? Ако е удавена и тъй като е жена, тя може въобще да не е потъвала на дъното; а ако е потънала, е могла да изплава отново след двадесет и четири часа или по-малко. Никой обаче не допуска да се е удавила; а ако са я хвърлили вече мъртва във водата, тялото ѝ можеше да се намери по всяко време на повърхността.

„Но – твърди L'Etoile – ако осакатеното тяло бе оставено на брега до вторник вечерта, по брега щяха да се открият и някакви следи от убийците.“ Трудно е тук да съобразиш веднага намеренията на този умник. Решил е отрано да се подготви за евентуални възражения, а именно, че тялото е държано два дни на брега и се е разложило много побързо, отколкото ако бе във водата. Той допуска, че в такъв случай трупът е можел да изплава на повърхността и в сряда, и е убеден, като че само заради тези обстоятелства то е изплавало. Следователно той затова и бърза да покаже, че трупът не е стоял на брега, тъй като в подобен случай „на брега щяха да се открият следи от убийците“. Предполагам,

че гледаш с насмешка на този *sequitur*. Ти не можеш да си представиш как престояването на трупа на брега би умножило следите на убийците. Аз също.

„Освен това е крайно неправдоподобно – продължава нашият вестник, – че злодеите, способни да извършат, убийство като предполагаемото, биха хвърлили трупа в реката, без да му привържат тежест, за да потъне веднага, когато такава предпазна мярка е можело да се вземе много лесно.“ Обърни внимание колко смешно се е уплела мисълта му! Никой – дори и L'Etoile – не се съмнява, че жената, чийто труп е намерен, е била убита. Следите на насилието са очевидни. Целта на нашия умник е да покаже, че трупът чисто и просто не е този на Мари. Той иска да докаже, че именно Мари не е убита, а не че жената предварително не е била убита. Неговите наблюдения обаче потвърждават само последното. Налице е труп без привързана към него тежест. Убийци не биха го хвърлили във водата, без да му привържат тежест. Тогава излиза, че трупът не е хвърлен във водата от убийци. Това е всичко, което се доказва. Въпросът за установяване на самоличността все още не се и дори засяга, затова L'Etoile бърза, докато не е станало късно, да опровергае онова, което с признал миг преди това. „Ние сме напълно убедени – пише вестникът, – че намереният труп е на убита преди това жена.“

Това не е единственият случай, дори и в тази част, когато нашият умник надхитря самия себе си. Явната му цел, както, вече казах, е да скъси колкото може повече промеждутъка между изчезването на Мари и откриването на трупа. Въпреки това той настоява, че никой не е виждал момичето от момента, в който напуска къщата на майка си. „Макар и да нямаме доказателства – казва той, – че Мари Роже е останала сред живите след девет часа в неделя, 22 юни.“ Тъй като неговият аргумент очевидно е *ex parte*, той трябваше поне да го скрие, защото ако се откриеше някой, който бе видял Мари, да кажем, в понеделник или вторник, въпросният промеждутък от време щеше да е още по-кратък и според неговото собствено логическо разсъждение вероятността това да е трупът на гризетката силно намалява. Независимо от всичко забавно е да се наблюдава как L'Etoile настоява на този пункт с увереността, че той допълва общото му доказателство.

Да преразгледаме сега онази част от това доказателство, отнасяща се до идентифициране на тялото. По отношение космите на ръката L'Etoile постъпва явно нечестно. Мосьо Бове съвсем не е глупак и никога не може да установи самоличността на тялото просто по някакви си косми на ръката. Ръка без косми няма. Общият характер на изложението

на L'Etoile представлява чисто и просто извращение на показанията на свидетеля. Той положително е говорил за някакви особености на тези косми. За особеността им цвят, гъстота, дължина или как са израснали.

„Кракът ѝ – продължава вестникът – бе малък, но такива са краката на хиляди жени. Жартиерата и обувката също не са никакви доказателства, тъй като обувки и жартиери се продават на партиди. Същото може да се каже за изкуствените цветя върху шапката ѝ. Мосьо Бове настоява особено много на това, че намерената на жартиерата закопчалка е била затегната. Това няма никакво значение, тъй като повечето жени след купуване на жартиери ги носят в къщи, където ги нагласяват според краката си, вместо да ги пробват в магазина.“ Трудно е да повярваме, че нашият умник говори сериозно. Ако мосьо Бове е търсел тялото на Мари и е открил труп, отговарящ по ръст и външен вид на изчезналото момиче, той би имал основание (независимо от облеклото) да стигне до извода, че търсенето му се е увенчало с успех. Ако освен всичко това бе открил на ръката някакво особено окосмяване, което е виждал преди това на ръката на живата Мари, мнението му справедливо щеше да е още поубедително и засилването на увереността щеше да идва от характерната особеност или необикновеността на това окосмено петно. Ако краката на Мари са били малки, както и краката на намерения труп, вероятността това да е тялото на Мари нараства не просто в аритметическа, а в геометрическа прогресия или кумулативно. Прибави към всичко това обувките, за които се е знаело, че носи в деня на нейното изчезване, макар и да е възможно тези обувки да се „продават на партиди“, и смело можеш да вземеш вероятността за достоверност. Онова, което само по себе си не може да послужи за установяване на самоличността, става в съвкупност с останалите подробности неопровержимо доказателство. Ако ни дадете и цветята от шапката и те отговарят на онези, които е носило изчезналото момиче, ще престанем да търсим каквото и да е друго. Достатъчно е само едно цвете, за да престанем да търсим каквото и да е друго – какво значение би имало, ако са две, три или повече? Всяко следващо увеличава доказателствата, то не прибавя доказателства, а ги умножава със стотици и хиляди. Да открием върху покойната жартиери като тези, които е носила живата, и да търсим нови доказателства, е почти равносилно на глупост. Оказва се, че жартиерите са затегнати чрез закопчаване на клипса по същия начин, по който са били закопчани от самата Мари малко преди да излезе от дома си. Сега съмнението граничи с лудост или лицемерие. Твърдението на L'Etoile, че притягането на жартиерите няма значение, не е нищо друго освен упорито поддържане на

собствената заблуда, Еластичността на жартиерата показва сама за себе си, че притягането не е необходимо. Нещата, които сами приемат необходимия им размер, рядко и по необходимост налагат допълнително приспособяване. Вероятно съвсем случайно, в най-точния смисъл на думата, жартиерите на Мари са имали нужда от описаното затягане. Самите те са напълно достатъчни за установяване на нейната самоличност. На трупа обаче се намериха не само жартиерите на изчезналото момиче, неговите обувки, шапката, цветята върху шапката, еднаквият размер на краката, особеният белег на ръката, както и общият ръст и външен вид – върху трупа всички те се оказаха заедно. Ако и при тези обстоятелства редакторът на L'Etoile изказва истински съмнения, тогава неговият случай ще мине и без комисия за *lunatico inquirendò*¹⁸. Сметнал е за прозорливо, да подражава баналните приказки на адвокатите, които в голямата си част са доволни от себе си, когато откликват на установените съдебни правила. Тук бих отбелязал, че голяма част от онова, което съдът отхвърля като доказателства, в същност представлява за строгия ум най-добрите доказателства, тъй като съдът, като се ръководи от общите принципи на доказателствата – установени и признати принципи, – не е склонен да се отклонява и да вниква в частните особености. Тази непоколебима вярност към принципа, съчетана със строга нетърпимост към конфликтните изключения, представлява сигурен начин за достигане на максимум от възможната истина в течение на всеки дълъг период. Такава практика, *en masse*, следователно е разсъдлива, но в отделни случаи поражда много субективни грешки.¹⁹

Що се отнася до инсинуациите по отношение на Бове, ти сигурно ги отхвърляш още от пръв поглед. Вече си схванал истинския характер на този добър господин. Той е „На всяко гърне мерудия“, романтичен и малко откачен. Всеки създаден като него човек би се държал като него и по този начин става прицелна точка за съмнения от страна на твърде мнителните и недоброжелателните. Мосьо Бове (както излиза от твоите бележки) е имал лични разговори с редактора на L'Etoile и го е

18. Изследване на умствените способности (лат.) – Б. пр.

19. „Всяка теория, основана на квалификацията на явлението, се въздържа от тълкуването му според неговите взаимовръзки; този, който подрежда събитията според техните причини, няма да може да ги оценява според резултатите им. Така юриспруденцията на всяка нация Ще покаже, че когато законът се превърне в наука или система, той престава да бъде възплъщение на справедливостта. Грешките, до които води гражданското право при сляпото спазване на принципите на класификацията, могат да се видят от това, доколко, често законодателната власт се оказва принудена да възстановява справедливостта, която нейната система е нарушила.“ Ландор – Б. а.

оскърбил, като е дръзнал да изкаже мнение, че трупът, независимо от теорията на редактора и ако се погледне сериозно, е този на Мари. „Той настоява – пише вестникът, – че убитата е Мари, но не е в състояние да приведе нито едно ново доказателство в допълнение на онези, които ние вече коментирахме така убедително за останалите.“ Сега, без да споме-наваме, че по-силно доказателство, „така убедително за останалите“, не е необходимо, нека отбележим, че лесно се разбира човек, който е дълбоко убеден в нещо и не намира нито един довод, с който да накара друг да повярва в него. Най-неясни са впечатленията на отделната личност. Всеки познава своя съсед, но рядко може да обясни защо. Редакторът на L'Etoile няма право да чувства заасегнат от немотивираната увереност на мосьо Бове.

Съмнителните обстоятелства, в които е забулен, ще съвпадат много повече с моята хипотеза за романтично настроения човек от типа „на всяко гърне мерудия“, отколкото с внушенията на умника за престъпление. След като решим да съдим по-снизходително за него, можем лесно да разберем и розата в ключалката; и „Мари“ на плочката; „отстраняване на роднините“; „нежелание да им разреши да видят трупа“; предупреждението към мадам Б. да не разговаря с полиция до неговото завръщане (на Бове); и накрая неговата очевидна решимост, „че освен него никой друг не бива да се занимава с разследването“. Изглежда неоспоримо, че Бове е бил поклонник на Мари; че. Тя е кокетирала с него; че той е имал амбицията другите да смятат, че се е радвал на пълна близост с нея и на нейното доверие. По този въпрос няма да кажа нищо повече и тъй като фактите опровергават напълно твърдението на L'Etoile относно апатията на майката и останалите родственици – апатия, несъвместима е предположението, че това е тялото на продавачката от парфюмерията, – ние ще продължим нататък, като че въпросът за нейната самоличност е разрешен и ни удовлетворява напълно.

– А какво смяташ – попитах го аз – за становището на Le Commercial?

– По принцип то заслужава по-голямо внимание, отколкото всичко друго, разгласено по въпроса. Заключениеята от предпоставките са обмислени и силни, но самите предпоставки са основани на неточно наблюдение. Le Commercial иска да намекне, че Мари е попаднала недалеч от родния си дом в лапите на шайка негодници. „Не е възможно – настоява вестникът – една известна на хиляди хора личност като тази млада особа да премине през три преки, без да я забележи никой.“ Това е мисъл на човек, живеещ дълго време в Париж, на общественик, чиито

разходки из града са се ограничавали главно около обществените учреждения. Той знае, че рядко изминава десетина преки от собствения си кабинет, без да срещне познати, които да го поздравят. Като има пред вид колко много хора познава и колко го познават, той сравнява собствената си известност с тази на момичето от парфюмерията, не намира голяма разлика между тях и стига веднага до заключението, че по време на нейните разходки ще я разпознаят така, както и него. Това можеше да стане само ако и тя се движеше по същия постоянен и методичен начин и в същия ограничен район като неговия. Той минава на отиване и връщане от дома си по едно и също време, в определен участък, който кипи от хора, заинтересувани от неговата личност поради общите им интереси с неговото служебно положение. В разходките на Мари вероятно не е имало никаква системност. В дадения случай може да се допусне като най-вероятно да е тръгнала по съвсем друг път от онзи, по оито се е движела дотогава. Паралелът, който допускаме, че съществува в съзнанието на редактора на *Le Commercial* би могъл единствено да се подкрепи с двама души, които пресичат целия град. Ако се условим в този случай, че те имат еднакъв брой познати, то и вероятността всеки да срещне толкова, колкото и другият, също ще бъде равна. Според мене не само възможно, но и твърде вероятно е Мари да е минавала винаги по различен път между своята къща и тази на своята леля, без при това да срещне нито един познат или поне такъв, който познава нея. Като разглеждаме този въпрос във всички негови подробности, трябва да имаме непрестанно пред вид огромната диспропорция между личните познати дори на най-голямата парижка знаменитост и общия брой на населението на Париж.

Каквато обаче и да е силата на убедителността в довода на *Le Commercial*, тя значително ще отслабне, ако вземем пред вид часа, в който е излязло момичето. „При излизането ѝ от дома – пише *Le Commercial* – улиците са гъмжали от хора.“ Не е обаче точно така. Било е девет часът сутринта. Ежедневно в девет часа сутринта, с изключение на неделя, улиците наистина са претъпкани от хора. В девет часа сутринта в неделя обаче парижани са си все още по домовете и се готвят за църква. Нито един що-годе наблюдателен човек няма да пропусне да забележи непривично опустелия град между осем и десет часа всяка неделна утрин. Между десет и единадесет улиците са претъпкани, но не и по-рано, както погрешно сочи вестникът.

Има още един пункт, по който като че наблюдателността е изменила на *Le Commercial*! „От долната фуста на нещастната девойка пише

вестникът – е била откъсната ивица, дълга около осемдесет и широка около четиридесет сантиметра, омотана и завързана на врата вероятно с цел да се заглушат писъците ѝ. Това е дело на хора, които нямат дори носни кърпи.“ Доколко тази идея е обоснована или не, ще се постареем да разберем, но под хора, „които нямат дори носни кърпи“, редакторът подразбира отрепките на обществото. Това е описанието на хора, които трябва да имат винаги носни кърпи, дори и да са останали без ризи. Сигурно си имал случай да забележиш как напоследък носната кърпа се превърна в абсолютна необходимост за всеки изтънчен мошеник.

– А какво да мислим – попитах аз – за статията в *Le Soleil*?

– Това, че съчинителят ѝ за съжаление не се е родил папагал, в който случай щеше да е най-знаменитият представител на папагалското племе. Той просто повтаря публикуваните вече мнения, като ги събира, с похвално усърдие от този и от онзи вестник. „Предметите очевидно са престояли там – пише вестникът – поне три-четири седмици и няма съмнение, че мястото на това чудовищно зверство е открито.“ Изложените тук наново факти от *Le Soleil* наистина не омаловажават ни най-малко моите собствени съмнения, но ние ще ги разгледаме по-подробно във връзка с друга част от темата.

Сега ще се заемем с други издирвания. Не може да не си забелязал с каква изключителна небрежност е огледан трупът. Разбира се, самоличността се определя бързо, или поне трябва да е така, но има други обстоятелства, които се налага да бъдат изяснени. Било ли е тялото ограбено в някаква степен? Носила ли е убитата при напускане на дома си нещо скъпоценно? Ако е така, имало ли е нещо на трупа след неговото откриване? Това са много важни въпроси, останали напълно незасегнати при показанията; освен тях има и други важни въпроси, на които също не е обърнато внимание. Трябва да се постареем сами да разберем всичко. Случаят със Сен-т-Йосташ следва да се преразгледа. Аз не подозирам този човек; но нека продължим системно. Да се убедим окончателно в клетвената му декларация относно това къде се е намирал през въпросния неделен ден. Подобни клетвени декларации често стават повод за разни мистификации. Ако в показанията му всичко е наред, тогава ще изключим Сен-т-Йосташ от нашите проучвания. Неговото самоубийство, каквито и подозрения да възбужда, ако в клетвената му декларация се окаже някоя лъжа, в случай на липса на лъжа става съвършено понятно и не следва да ни отвлича от обичайното разследване на делото.

Тогава ние ще се откажем от вътрешните мотиви на тази трагедия и ще насочим вниманието си към външните обстоятелства. Една от

типичните грешки в подобни разследвания е, че те се ограничават в непосредствените събития, като пренебрегват напълно второстепенните или косвените. Порочността на съдебната практика се състои в това, че ограничава свидетелските показания и разискванията в рамките на очевидно най-благоприятните факти. Опитът обаче показва, а истински философски настроеният ум ще го докаже, че по-голямата част от истината изниква от привидно най-неблагоприятните факти. В духа на този принцип или, казано по-точно, на буквата, съвременната наука реши да прави изчисления на базата на непредвиденото. Ти обаче сигурно не ме разбираш. Историята на човешкото познание непрестанно сочи, че за повечето и ценни открития сме задължени именно на косвени, второстепенни или случайни явления и че е станало вече необходимо всеки понататъшен прогрес да изисква да имаме пред вид едно: не само големи, но и най-големите открития ще стават случайно и съвсем не там, където ги очакваме. Философската мисъл вече не се основава на прозорливостта на онова, което може да се случи. Случайността се приема вече като част от основното. Ние пресмятаме съвсем точно и възможностите на случайността. Подчиняваме неразличимото и неясното на математическите формули, които се изучават в училище.

Повтарям, вече е общопризнат фактът, че по-голямата част от всяка истина се проявява в косвеното; и в зависимост от заключения в този факт принцип аз ще отклоня следствието в този случай от утъпканата и безплодна почва на самото събитие и ще се обърна към обстоятелствата, които го обкръжават. Докато ти установиш клетвената декларация на Сен-т-Йосташ, аз ще се позанимая по-обстойно от теб с вестниците.

Досега ние проучвахме само мястото на престъплението; странно ще бъде обаче, ако обстоятелственото оглеждане на пресата като това, което предлагам, не ни предостави някои дребни подробности, които ще определят основната насока на следствието.

Вслушах се в наставленията на Дюпен и проверих внимателно показанията в клетвената декларация. Те напълно се потвърдиха и в резултат на това Сен-т-Йосташ се оказа невинен. Междувременно ми се струваше, че моят приятел се занимава с безсмислена задача, като изучава внимателно купищата вестници. След седмица той постави пред мене следните извадки:

„Преди около три и половина години безпокойство, много подобно на настоящето, бе причинено от изчезването на същата Мари Роже от парфюмерийния магазин на мосьо Льо Блан в Пале Роайал. В края на седмицата обаче тя се появи на обичайния си щанд, жива и невредима,

само едва-едва по-бледа от обикновено. Мосьо Льо Блан и майка ѝ заявиха, че тя просто е била на гости у някакъв роднина в провинцията; така цялата история утихна бързо. Ние предполагахме, че и сегашното ѝ изчезване представлява подобен каприз и след изтичането на седмица, а може би и месец, тя отново ще е сред нас.“ – „Вечерен вестник“, понеделник, 23 юни.²⁰

„Вчерашният Вечерен вестник напомня за тайнственото изчезване на мадмоазел Роже. Добре известно е, че през седмицата, когато е отсъствувала от парфюмерията на Льо Блан, тя се е намирала в компанията на млад морски офицер, известен като голям развратник. Изглежда, са се скарали и тя за щастие се е върнала у дома. Името на този Лотарио²¹ ни е известно. Той живее сега в Париж, но по понятни причини се въздържа да го съобщим публично.“ – Le Mercure, вторник сутринта, 24 юни.²²

„Онзи ден в околностите на града бе извършено едно от най-ужасните престъпления. Някакъв господин със съпругата и дъщеря си се уговорил привечер с шестима младежи, които се разхождали нагоре-надолу край брега на Сена с лодка, да го превозят през реката. След като достигнали отсрещния бряг, тримата пътници слезли и когато се отдалечили дотолкова, че лодката се изгубила от погледите им, дъщерята открила, че си е забравила чадърчето в лодката. Тя се върнала, но бандитите я хванали, закарали я на средата на реката, завързали ѝ устата, гаврили се с нея и накрая я върнали на брега, недалеч от мястото, където тя се качила с родителите си в лодката. За сега тези злодеи са успели да се укрият, но полицията е по следите им и скоро някой от тях ще бъде заловен.“ – „Сутрешен вестник“, 25 юни.²³

„Получихме две-три съобщения, целта на които бе да припишем вината за неотдавнашното престъпление на Мане²⁴, но след като този господин бе напълно оправдан от официалното разследване, а мотивите на неколцината, които ни писаха, се оказаха по-скоро разпалени, отколкото дълбоко мотивирани, не смятаме за уместно да съобщаваме имената им.“ – „Сутрешен вестник“, 28 юни.²⁵

20. „Ню Йорк Експрес“. – Б. а.

21. Лотарио – неверен любим от трагедията „Прекрасната грешница“ (1703 г.) от английския драматург Николас Роу (1674–1718). – Б. пр.

22. „Ню Йорк Хералд“. – Б. а.

23. „Ню Йорк Куриър енд Енквайърър“. – Б. а.

24. Мане бе член на заподозряната и арестувана група, която после бе освободена поради пълна липса на доказателства. – Б. а.

25. „Ню Йорк Курър енд Енквайърър“. Б. а.

„Получихме няколко убедителни писма, писани явно от различни хора, които са уверени, че злощастната Мари Роже е станала жертва на една от многобройните банди мерзавци, заливащи околностите на града в неделя. Подкрепяме решително това предположение. Ще се постарая да предоставим място във вестника за допълнително обсъждане на тези доказателства.“ – „Вечерен вестник“, вторник, 1 юли.²⁶

„В понеделник един лодкар от митническата служба забелязал, че по Сена плава празна лодка. Платната лежали на дъното на лодката. Митничарят я издърпал на пристана при кантората. На следната сутрин лодката изчезнала без знанието на служителите. Рулят на лодката се намира сега в кантората на пристана.“ – Le Diligence, четвъртък, 26 юни.²⁷

След прочитането на тези съобщения те ми се сториха не само неуместни, но не схващах също така какво е отношението им към нашия въпрос. Почаках да чуя какво ще каже Дюпен.

– Сега нямам намерение – каза той – да се спирам на първите две съобщения. Преписах ги главно за да ти покажа крайната нехайност на полицията, която, доколкото разбрах от префекта, не си е направила дори труда да провери кой е морският офицер, за когото се прави намекът. Все пак глупаво е да се каже, че между първото и второто изчезване на Мари не съществува никаква възможна връзка. Нека допуснем, че първото бягство при любимия е завършило със скарване и със завръщане на прелъстената в къщи. Сега сме готови за второ бягство с любимия (ако знаем, че това е било бягство с любимия), което би означавало възобновяване на домогванията на прелъстителя, а не резултат на нови предложения от друг човек – ние сме склонни да считаме това за „възобновяване“ на старата amour²⁸, отколкото за начало на нова. Шансовете са десет срещу едно, че онзи, който веднъж е бягал с Мари, отново ще и предложи да избягат, отколкото че тя, на която вече някой е правил предложение за бягство, ще получи сега предложение за същото от някой друг. Нека ти обърна внимание на факт, че периодът между първото установено и второто предполагаемо бягство с любимия е по-дълъг с няколко месеца от обикновения срок за далечно плаване на нашите военни кораби. Дали любовникът не е бил възпрепятствуван да извърши своето злодеяние от необходимостта да замине по море, а сега използва първата възможност след своето завръщане да възобнови гнусния си и недовършен замисъл – или може би недовършен от самия него? За всичко това

26. „Ню Йорк. Ивнинг Поуст“. – Б. а.

27. „Ню Йорк Стандард“. – Б. а.

28. Любов (фр.). – Б. пр.

не знаем нищо.

Ти, разбира се, можеш да кажеш, че вторият случай не е бягство с любимия, а само предположение. Така е; готови ли сме обаче да твърдим, че не е съществувало и някое осуетено намерение? С изключение на Сен-т-Йосташ, а може би и Бове, ние не можем да посочим нито един признат, явен и почтен поклонник на Мари. Нищо не се споменава за (когото и да било. Кой тогава е тайнственият любовник, за когото роднините (във всеки случай повечето от тях) не знаят нищо, а Мари се среща с него в онази неделна утрин, има му такова голямо доверие, че дори не се поколебава да остане с него до падането на нощния мрак в пустите горички при Барьер дю Рул? Кой е този тайнствен любовник, питам аз, за когото повечето от роднините не знаят нищо? И какво означава загадъчното пророчество на Мадам Роже сутринта при тръгването на Мари: „Страхувам се, че никога вече няма да видя Мари.“

Ако не можем да допуснем, че мадам Роже е била посветена в замисъла за бягство с любимия, не можем ли поне да предположим, че момичето е имало такъв замисъл? На излизане от дома си тя е дала да се разбере, че се кани да навести лели си на улица Де Дром, и помолила Сен-т-Йосташ привечер да я вземе. На пръв поглед този факт говори силно против моето предположение; но нека помислим. Известно е, че се е срещнала с някакъв познат, пресякла е реката с него към три часа следобед и стигнала до Барьер дю Рул. Съгласявайки се обаче да тръгне с този човек (независимо с каква цел – известна или неизвестна на нейната майка), тя вероятно си е мислела за изявеното от нея намерение при напускане на дома, за изненадата и подозрението на нейния годеник Сен-т-Йосташ, когато, пристигнал в уговорения час на улица Де Дром, е щял да разбере, че Мари въобще не е ходила там, и още повече, когато при завръщането си в пансиона с тази тревожна новина е щял да узнае за дългото ѝ отсъствие от къщата. Повтарям, че не може да не е мислила за всичко това. Невъзможно е да не е предвиждала огорчението на Сен-т-Йосташ и подозрението на всички останали. Едва ли се е надявала да се справи лесно с тези подозрения при завръщане; подозрението обаче почти губи значение за нея, ако допуснем, че тя въобще не е имала намерение да се връща.

По всяка вероятност Мари е разсъждавала така: „Имам среща с един човек, за да избягам с него или с друга цел, известна само на мен. Важното е да не ни попречат – нужно ни е достатъчно време, за да се изплъзнем от преследването, – ще дам да се разбере, че ще посетя леля си и ще прекарам целия ден при нея на улица Де Дром... Ще кажа на Сен-

т-Йосташ да ме потърси едва привечер... тогава в къщи няма да ме заподозрат или да се безпокоят, че ме няма, и аз така ще спечеля много повече време. Ако кажа на Сен-т-Йосташ да ме вземе привечер, той сигурно няма да дойде по-рано; ако обаче не му кажа нищо, времето ми за бягство ще се съкрати, тъй като ще очакват да се върна по-рано и отсъствието ми ще ги разтревожи. Ако имам намерение да се връщам – решила само да се поразходя с въпросния човек, – тогава няма смисъл да викам Сеи-т-Йосташ; когато дойде, той ще се увери, че съм го измамила; той не би се сетил никога за това, ако изляза, без да му съобща моите намерения, върна се преди стъмване и кажа, че съм била на гости у леля си на улица Де Дром. Но тъй като нямам никакво намерение да се връщам – поне за няколко седмици – или докато не открият убежището ни, – единственото нещо, за което трябва да се погрижа сега, е печеленето на време.“

Забелязал си в твоите бележки, че общото мнение по повод на тази печална история още от самото начало е, че момичето е жертва на банда мерзавци. При известни условия общото мнение не бива да се пренебрегва. Когато възниква стихийно – и се проявява по съвсем непринуден начин, – трябва да гледаме на него като на интуицията, присъща само на гения. В деветдесет и девет на сто от случаите аз приемам неговото решение. Важното в случая е да не откриваме никакви очевидни следи от внушения. Мнението трябва в истинския смисъл на думата да бъде обществено мнение; отличителната черта често трудно се различава и отстоява. В дадения случай на мене ми се струва, че това „обществено мнение“ се е създало под влияние на допълнителното събитие, изложено подробно в третата моя извадка. Цял Париж е развълнуван от намирането на трупа на Мари, момиче младо, прелестно и добре познато. Тялото, със следи от зверско насилие, е открито да плава във водата. Сега обаче става известно, че по същото време или приблизително по същото време, когато се предполага, че е убита девойката, подобно по характер престъпление, макар и нестигнало до подобен резултат, е било извършено от банда млади хулигани с второ младо момиче. Чудно ли е тогава, че известното зверство е оказало влияние върху общественото мнение по отношение на другото, все още неизвестно? Това мнение е чакало някаква насока и известното зверство, изглежда, се е оказало подходящо за това. Мари е намерена в реката, а на тази река е станало и известното вече зверство. Връзката между двете събития е толкова очевидна, че наистина би било чудно, ако тълпата не я е забелязала и разбрала. Зверството, за което се знае, че е извършено, в същност е доказателство, че

другото, извършено почти по същото време, не е станало по същия начин. Истинско чудо ще е наистина, ако, докато банда негодници извършва в даден район някакво нечувано злодеяние, друга подобна банда в подобен район на същия град и при същите обстоятелства, със същите средства и приспособления се занимава със злодеяние от абсолютно същия характер и точно в същия период от време! И в какво друго, ако не в това действително удивително съвпадение, ни кара да повярваме случайно изказаното обществено мнение.

Нека, преди да продължим по-нататък, да поразмислим за предполагаемото място на убийството в гората при Барьер дю Рул. Макар и гъста, тази гора се намира в близост до шосе. В нея има три-четири големи камъка, които образуват нещо като кресло с облегалка и поставки за краката. Върху горния камък открили бяла долна фуста, а на долния – копринено шалче. Тук открили също слънчобран, ръкавици и носна кърпичка. На кърпичката било избродирано името „Мари Роже“. По околните клонки се виждали парченца от рокля. Земята била изпотъпкана, храстите изпочупени, явно било, че се е водила жестока борба.

Независимо от шумното одобрение, с което пресата посрещна откриването на горичката, и единодушното решение, че това представлява точното място на престъплението, трябва да се признае, че в случая има сериозни основания за съмнение. Мога да вярвам или да не вярвам, че именно тук е мястото на злодеянието – въпреки всичко съществува много убедителна причина за съмнение. Ако престъплението, както наемква *Le Commercial*, е станало близо до улица Паве Сен-т-Андре, убийците, ако допуснем, че все още са в Париж, естествено биха изпаднали в ужас от вниманието на обществеността, така безпогрешно насочено към тях; такива хора щяха веднага да се постараят да отвлекат вниманието от себе си. И доколкото горичката при Барьер дю Рул е била вече забелязана, хрумването да сложат вещите на мястото, където са намерени, естествено се налага от само себе си. Въпреки предположението на *Le Soleil*, липсват действителни доказателства, че намерените вещи са престояли няколко дни в гъсталака, затова пък съществуват много косвени доказателства, че те не са могли да останат там от този фатален неделен ден и да не бъдат забелязани цели двадесет дни, когато ги откриват момчетата. „Целите бяха подгизнали от дъжда – пише *Le Soleil*, като приглася на своите предшественици – и слепени от плесен. Обрасли бяха и с трева. Коприната на слънчобрана все още бе здрава, но конците отвътре бяха изгнили. Горната му част, където се подгъва и свива бе цялата плесенясала и изгнила и след отваряне се скъса.“ От това, че били

„обрасли“ с трева, става ясно, че фактът е установен от изказаните от някого думи, тоест от впечатленията на двете малки момчета, тъй като те са взели вещите и са ги занесли у дома си, преди да ги види трети човек. Тревата обаче си расте, особено в топло и влажно време (каквото е било времето, когато е извършено убийството), по цели десетица сантиметра на ден. Слънчобран, оставен върху почва с новопоникнала трева, само за една седмица ще обрасне така, че ще се скрие напълно от погледа. А за плесента, която покривала вещите, редакторът на *Le Soleil* настоява толкова упорито, че в краткия параграф, който току-що цитирах, я споменава поне три пъти; но няма на него не му е известно какво представлява плесента? Трябва ли да му се казва, че плесента е един от многото класове *fungus*²⁹, най-обикновената особеност на които се състои в това, че изникват и се разлагат за двадесет и четири часа?

По този начин още от пръв поглед разбираме, че приведеното с такава тържественост доказателство в подкрепа на идеята, че вещите са престояли поне три-четири седмици в гъсталака, е най-абсурдното по отношение на каквото и да е друго доказателство от този случай. От друга страна, е крайно трудно да се повярва, че вещите са могли да останат във въпросния гъсталак повече от една седмица – повече от един неделен ден до друг. Всеки, който познава дори малко околностите на Париж, знае колко е трудно да се намери усамотено място освен ако човек не се отдалечи доста. Никой дори не си въобразява че из горичките и шубраците ще открие девствено кътче или отдавна непосещавано място. Нека всеки любител на природата, принуден от своите задължения да стои в праха и горещината на нашата голяма столица, се опита дори в делничен ден да удовлетвори жаждата си за уединение сред лоното на природата, която ни окръжава извън града. На всяка втора негова крачка очарованието на природата ще се помрачава от човешки гласове, посадданията на хулигани или някоя гуляйджийска компания. Напразни ще се окажат усилията му да намери уединение и в най-големия гъстак. Тук всяко кътче кипи от каква ли не сган, тук природата-светилище се осквернява най-много. С болка в сърцето скиталецът ще побегне обратно към замърсения Париж, който ще му се види по-малко противен, тъй като не вонят чак толкова на нечистотии. Щом околностите на града са толкова претъпкани през работните дни на седмицата, какво да кажем тогава за неделните! Именно тогава, свободен от служебни задължения или пък лишен от обичайните възможности за престъпления, градският

29. Гъби (лат.) – Б. пр.

негодник се устремява към околностите, и то не от любов към живота сред природата, който той презира в сърцето си, а да избяга от ограниченията и условностите на обществото. Привлича го не толкова чистият въздух и зелените дървета, а пълната свобода сред природата. Тук, до крайпътния хан или под листака на дърветата, под погледите единствено на своите развеселени другари, той се отдава на безумна, фалшива веселба – резултат на свободата и рома. Не бих казал нищо повече от онова, което е очевидно за всеки безпристрастен наблюдател, ако повторя, че само по чудо въпросните предмети са могли да останат неоткрити за по-дълъг период от един неделен ден до друг в която и да е горичка от околностите на Париж.

Но има и немалко други основания за съмнение, че вещите са оставени в гъсталака с цел да се отклони вниманието от истинското място на престъплението. Преди всичко обърни внимание на датата на откриването на вещите. Съпостави я сега с датата на петата извадка, която направих от вестниците. Ще установиш, че находката следва почти веднага след спешно изпратените съобщения на вечерния вестник. Макар разнородни и очевидно изпратени от различни хора, тези съобщения клонят към едно и също нещо – тоест насочват вниманието към някаква банда като виновник за престъплението, а за място сочат околностите на Бариер дю Рул. Спор няма, че момчетата са открили вещите не в резултат на подсказаната от тези съобщения насока или от обществения шум; но трудно е да се отърсим от подозрението, че вещите не са открити от момчетата по-рано поради простата причина, че не са се намирали по-рано в гъсталака; те са подхвърлени там на същата дата или малко по-рано от датата на изпращане на съобщенията, автори на които са самите престъпници.

Тази горичка е особена – много особена. Необикновено гъста. В естествено оградено убежище се намират три странни камъка, образувачи кресло с облегалка и поставка за краката. Този пълен с очарование гъсталак се намира на около петдесетина метра от жилището на мадам Делюк, децата на която имали навик непрестанно да търсят из шубраците кори от сасафрас.³⁰ Веднага можем да се обзаложим – хиляда срещу едно: имало ли е ден, в който през ума на едното или на другото момче да не е минавала мисълта да се вмъкне в тази сенчеста зала и да поседи върху сътворения от самата природа трон? Онези, които биха се

30. Сасафрас – северноамериканско дърво от семейството на лавровите, от корените на което се добива етерно масло. Б. пр.

двоумили дали да се обзаложат, или самите не са били никога малки момчета, или са забравили природата на момчетата. Повтарям, изключително трудно е да се разбере как вещите са останали неоткрити в този гъсталак цели няколко дни; така че има достатъчно основание за съмнение въпреки догматичното невежество на Le Soleil, че вещите са престояли няколко дни там, където са намерени.

Освен току-що изтъкнатите доказателства, съществуват и други, още по-ярки, че вещите са подхвърлени. А сега те моля да обърнеш внимание на крайно изкуственото, подреждане на тези вещи.

Върху горния камък лежи бялата долна фуста; върху втория – копринено шалче; наоколо са разхвърляни слънчобран, ръкавици и носна кърпичка с избродирано на нея име „Мари Роже“. Именно така естествено би разположил вещите един не много умен човек в желанието си да изглеждат естествено разпръснати. Това обаче в Никакъв случай не е естествено разположение. Аз лично ги виждам по-скоро изпотъпкани върху земята. В тясното пространство на тази беседка фустата и шалчето едва ли можеха да останат така върху камъните, когато са били подмятани насам-натам от борещите се. По всичко личи – се казва в съобщението, – че е имало борба; земята наоколо била изпотъпкана, храстите изпочупени, а фустата и шалчето са намерени поставени като че върху полици. „Изпокъсаните от храстите парчета от роклята й достигаха до осем сантиметра на широчина и шестнадесет на дължина. Едното от парчетата е от подгъва на роклята, със следи от поправки. Изглеждаха като да са откъснати.“ Тук по невнимание Le Soleil прибъгва до една крайно съмнителна фраза. Описаните парчета наистина „изглеждат като да са откъснати“, но преднамерено и от ръка. Това представлява един от най-редките случаи, когато парче облекло като въпросното е „откъснато“ от трън. Самата структура на тази тъкан е такава, че ако се закачи на трън или на пирон, се разкъсва под прав ъгъл – линиите на разкъсването вървят точно под прав ъгъл от точката, в която трънът е пробил материята ... ето защо едва ли е възможно да се „откъсне“ каквото и да е парче. Аз не познавам такива случаи, нито ти. За да се откъсне парче от такава материя, във всеки случай е необходимо действието на две определени сили, и то в различни посоки. Ако материята има два ръба – да речем, че е носна кърпа и имаме намерение да откъснем една ивица от лея, тогава и само тогава за целта е достатъчна една сила. В настоящия случай обаче става дума за рокля, която няма ръб. А откъсването на парче от вътрешността на роклята, където няма никакви ръбове, с помощта на тръни е равносилно на чудо, защото никакъв трън не е в

състояние да направи това. Дори да имаше някой ръб, тогава щяха да са необходими два тръна, единият да Действува в една посока, а другият – в друга. И то само ако ръбът не е подшит. Подшит ли е, тогава не може да става и дума за това. По този начин се натъкваме на безброй и големи грешки по пътя на „откъсването“ на парчета посредством „тръни“; въпреки всичко искат да повярваме, че не едно, а няколко парчета са били откъснати. „Едно парче – освен това – е от подгъва на фустата!“ Друго парче било „част от полата, а не от подгъва“ – с други думи, напълно откъснато от тръните от вътрешната страна на дрехата, където няма никакви краища! Слушай, това са работи, за които, ако не им повярва, на човек може да му се прости; при това, взети заедно, създават по-малко основание за подозрение, отколкото поразителното обстоятелство, че убийците, взели всички предпазни мерки за укриването на трупа, е трябвало да оставят толкова вещи в гъсталака. Ще ме разбереш неправилно, ако смяташ, че имам намерение да отричам, че този гъсталак е мястото на престъплението. Може би е станало тук или по-вероятно у мадам Делюк. В същност това не е чак толкова важно. Нашата задача не е да открием мястото на престъплението, а самите убийци. Онова, което изтъкнах, макар и с толкова много подробности, имаше първо за цел да покаже глупавите и прибързани твърдения на Le Soleil и второ, което е по-важното, да ти изложи по най-естествен път необходимостта от продължаване на обмислянето на въпроса дали това убийство е дело на банда, или не.

Ще подновим въпроса, като просто загатнем за ужасните подробности, дадени от хирурга, участвувал в следствието. Необходимо е само да се каже, че неговите публикувани заключения по отношение на броя на престъпниците са осмети като неточни и напълно необосновани от страна на всички известни анатоми на Париж. Не затова, че подобно заключение не е възможно, а затова, че няма основание за такова заключение; а няма ли и основание за противоположен извод?

Нека сега поразсъждаваме и за „следите от борбата“; позволи да те запитам какво трябва да покажат тези следи? Банда. А не е ли вярно, че по-скоро показват отсъствие на каквато и да е банда? Каква борба е възможна – що за ожесточена и продължителна борба, оставила своите „следи“ по всички посоки – между една слаба и беззащитна девойка и въображаемата банда престъпници? Няколко груби ръце щяха да я сграбчат – и толкоз. Жертвата, ни жива, ни мъртва, щеше да бъде в тяхната пълна власт. Тук не трябва да забравяме, че възраженията са главно против това, че гъсталакът не може да е мястото на престъплението, ако

е дело на повече от един човек. Ако си представим, че престъпникът е сам, тогава и само тогава може да е имало ожесточена и продължителна борба, оставила и очевидните „следи“.

И още нещо. Вече споменах: самият факт, че въпросните вещи въобще са оставени в гъсталака, където бяха намерени, възбужда подозрение. Изглежда почти невъзможно тези доказателства за вина да са останали там случайно. Налице е достатъчно присъствие на духа (така поне се предполага), за да се пренесе тялото, в същото време много по-явно доказателство от тялото (чиито черти вероятно бързо са се заличили в резултат на разложението) е оставено на показ на мястото на престъплението – имам пред вид носната кърпичка с името на убитата. Ако това е случайност, тя не може да бъде допусната от цяла банда. Ние допускаме тази случайност само ако е извършена от едно лице. Нека проверим. Един човек е извършил убийство. Останал е сам с онази, която вече не е между живите. Безчувственото тяло го ужасява. Разпалената страст е преминала и душата му е обладана напълно от естествения страх пред извършеното дело. Той не изпитва онази увереност, която се поражда неизменно в присъствието на съмишленици. Той е сам с мъртвата. Трепери, смутен е. Въпреки всичко налага се да погребее тялото. Търти го до реката и оставя след себе си останалите улики за своята вина; трудно, ако не и невъзможно, е да се пренесе наведнъж целият багаж, но лесно може да се върне за останалите вещи. По време на изнурителния път до реката страховете у него се удвояват. Звучите на кълтящия около него живот стигат до слуха му. Безброй пъти чува, или му се струва, че чува, стъпките на неканен гост. Дори светлините на града го плашат. Накрая, след дълги и чести спирки, изпълнени с агония, той стига брега на реката и се избавя от страшния си товар по всяка вероятност с помощта на лодка. Кое е онова съкровище в света, каква е онази заплаха за мъст, която е в сила да накара този самотен убиец да се върне по трудния и опасен път до гъсталака и до спомена, от който замръзва кръвта в жилите му? Ёе се връща за нищо а света, каквито и да са последиците. И да искаше, не можеше да се върне. Единствената му мисъл е да се махне час по-скоро оттука. Той обръща завинаги гръб на тези ужасни храсталаци и бяга, като че разплатата вече го настига.

А какво щеше да стане, ако е имало банда? Нейната многобройност щеше да им вдъхне увереност; ако наистина увереността е онова, което желае в душата си изпеченият тип; а бандите винаги се състоят от изпечени типове. Броят им, повтарям, щеше да им попречи да изпитат смущението и ужаса, които си представям, че парализират отделния убиец.

Ако се бе случило на единия, на втория или на третия, това недоглеждане щеше да бъде поправено от четвъртия. Те нямаше да оставят нищо след себе си; тяхната многобройност щеше да им даде възможност да отнесат всичко наведнъж. Не е имало защо да се връщат.

Помисли сега върху фактите. От горните дрехи на тялото, след неговото откриване, „широка около тридесет сантиметра ивица е била разпрана от долния подгъв към кръста, омотана три пъти около кръста и завързана на гърба с клуп.“ Това е извършено с явното намерение да се направи дръжка, с помощта на която да се пренесе тялото. А няколко души биха ли се замислили да прибягнат до такова средство? За трима или четирима души крайниците на трупа, щяха да предоставят не само възможност, но и удобен начин за неговото пренасяне. Използуваното приспособление е само за един човек; сега разбираме защо „оградата между гъсталака и реката била разрушени, а по земята имало следи от дърпане на тежък товар“! Щяха ли обаче няколко души да се захващат с безползната работа по събарянето на оградата за да издърпат през отвора някакъв труп, когато са могли да го прехвърлят за минутка на ръце отгоре? Щяха ли няколко души въобще да влачат трупа, за да оставят такива явни следи?

Да разгледаме сега наблюдението на Le Commercial, наблюдение, което вече отчасти разтълкувах. „От долната фуста на нещастното момиче – пише списанието – е била откъсната ивица, дълга около осемдесет и широка около четиридесет сантиметра, омотана и завързана на врата, вероятно с цел да заглушат писъците ѝ. Това е дело на хора, които нямат дори носии кърпи.“

И по-рано съм казвал, че истинският тип никога не остава без носна кърпа. Сега обаче не се спирам специално на този факт. Че това откъснато парче не се е използвало поради липса на носна кърпа, както си въобразява Le Commercial, става ясно от оставената в гъсталака носна кърпа; а това, че не е било предназначено „да заглуши писъците“, показва, че на практика са използвали именно тази ивица, а не нещо друго, което би послужило по-добре за целта. В протокола се твърди, че въпросната ивица е „намерена нахлузена свободно на врата и завързана със здрав възел“. Думите са доста неясни, но се различават съществено от онова, кое то пише Le Commercial. Дългата около четиридесет сантиметра ивица, макар и от муселин, сгъната по дългата част и усукана, образува здрава превръзка. Така усукана е и била намерена. Заключение ми е следното: убиецът, който е действувал самостоятелно, е пренесъл трупа на известно разстояние (от гъсталака или отнякъде другаде), като

го е държал за омотаната около кръста ивица; установил е обаче, че така му е много тежко. Тогава решил да влачи тялото – следите сочат, че то действително е влачено. При това положение се оказало необходимо да прикрепи нещо като въженце за някои от крайниците. Най-удобното място се оказал вратът, още повече главата пречела на това своеобразно въженце да се изхлузи. Безспорно убиецът първоначално е замислял да привърже жертвата през кръста. Щял е да постъпи точно така, но попречила намотаната около слабните ивица и затегнатият възел, които затруднявали работата, пък и мисълта, че ивицата „не е откъсната“ от дрехата, също го възпирала; много по-лесно било да откъсне нова ивица от фустата. Той я откъсва, завързва я за врата и тегли така жертвата си до брега на реката. Тази превръзка, изработването на която му е струвало допълнително затруднение и забавяне и която не била чак толкова удобна за целта, все пак му послужила; това показва, че необходимостта от нея възниква от обстоятелствата и в момент, когато носната кърпа не е била вече подръка – с други думи, както си го и представяме: след излизане от гъсталака (ако убийството е станало там), някъде по пътя между него и реката. Но, ще кажеш ти, показанията на мадам Делюк(!) сочат специално, че в околността на гъсталака по времето, когато вероятно е станало убийството, се е намирала някаква банда. Това допускам и аз. Не съм сигурен обаче в нейния брой, може да е имало поне десетина такива банди, каквито ги описва мадам Делюк, около Барьер дю Рул по времето, когато е станала тази трагедия. Бандата обаче, която привлякла към себе си тежкото подозрение, независимо от позакъснялото и доста съмнително показание на мадам Делюк, е единствено бандата, описана от тази честна и съзнателна стара госпожа: негодниците яли и пили, а после не си направили труда да ѝ платят нищо за това. *Et hinc illae irae.*³¹

Но какви са точните показания на мадам Делюк? „Появиха се група злодеи, държах се неприлично, ядох и пиха, накрая не заплатиха нищо и поеха след младежа и девойката, върнаха се привечер при странноприемницата и се прехвърлиха бързо през реката.“

Това „бързо прехвърдяне“ се е сторило сигурно много по-бързо на мадам Делюк, тъй като тя е продължила да се вайка и да оплаква питките и бирата – питките и бирата, за които, изглежда, все още е хранила слабата надежда да получи някакво обезщетение. Защо иначе ще е трябвало да бърза, ако не е било вече привечер? Наистина няма от какво да се учудваме, щом дори и една банда мошеници бърза да се прибере, ако

31. И не е ли оттук гневът? (лат.) – Б. пр.

й предстои да пресече широка река с малки лодки, в случай че се надига буря и приближава вече нощ.

Казвам „наближава нощ“, защото нощта все още не е била настъпила. Само е притъмнявало, когато непристойното бързане на тези „злодеи“ засегнало въздържаната мадам Делюк. Знаем обаче, че точно тази вечер тя и по-големият ѝ син „чули женски викове в околностите на странноприемницата“. А как определя мадам Делюк онзи миг от вечерта, когато чули тези викове? „Малко след падане на мрака“, казва тя. Но „малко след падане на мрака“ е вече тъмно, докато „привечер“ означава, че все още има дневна светлина. По този начин става прекалено ясно, че бандата е напуснала Барьер дю Рул преди мадам Делюк да е чула (?) виковете. И макар в безброй многото доклади на дознанието въпросните изрази да се използват ясно и неизбежно, така както ги използвам и аз в разговора си с тебе, досега нито едно издание и нито един мирмидон от полицията не е забелязал това голямо несъответствие.

Ще добавя още един аргумент против съществуването на банда; според мен гой не може да се обори. Като се има пред вид предложената голяма награда и пълното помилване на всеки участник в престъплението, който свидетелства срещу съучастниците си, нито за миг не бива да се съмняваме, че отдавна някой член на банда престъпници или каквато и да е друга престъпна група щеше да предаде своите съучастници. Всеки член на подобна шайка не се лакоми толкова за печалбата, нито пък изпитва желание да бяга, той се страхува да не бъде предаден. Той бърза да предаде пръв останалите, за да не бъде сам предаден. Понеже тайната не е разкрита досега, това е най-сигурното доказателство, че действително става дума за тайна. Ужасите на това тъмно дело са известни само на един-лвама живи хора и на всевишния.

А сега нека направим равностметка на недостатъчните, но сигурни резултати от нашия, дълъг анализ. Стигнахме до идеята за нещастен случай в странноприемницата на мадам Делюк или до извършването на убийство в гъсталациите при Барьер дю Рул от някой любовник или поне близък и неизвестен обожател на умрялата. Обожателят е мургав. Цветът на лицето, затегнатата връзка и „моряшкият възел“, с който са завързани панделките, сочат, че е моряк. Отношенията му с убитата – весела, но дръзка и недостъпна девойка – показват, че не е прост моряк. Добре написаните съобщения във вестниците съвпадат доста точно с онова, което представлява той. Обстоятелствата по първото бягство с любимия, споменати от *Le Mercure*, дават основание да се мисли, че е „морски офицер“, за когото е известно, че пръв е въвлякъл нещастното

момиче в гибелната история.

Подозрението за мургавия му тен не е необходимо да се потвърждава. Нека спрем за миг и отбележим, че е имал много тъмно лице; това не е бял обикновен тен на кожата, щом се е оказал единственото, което са запомнили Валанс и мадам Делюк. Защо обаче този човек не се е появил досега? Дали пък не е убит от същата банда? Ако е така, защо тогава са останали следи само от убитата девойка? Предполага се, че двете убийства са извършени на едно и също място. А къде е неговият труп? Убийците щяха по всяка вероятност да се разправят по един и същ начин и с двамата. Може обаче да се каже, че този човек е жив, но се крие, понеже се страхува да не го обвинят в убийство. Подобна вероятност се допуска едва сега – в този напреднал стадий на следствието, тъй като са дадени свидетелски показания, че са го забелязали с Мари, – този факт не е бил в сила в момента на престъплението. Първият стремеж на невинния човек е да съобщи, за убийството и да подпомогне установяването на самоличността на убийците. Подобно поведение би било най-естествено. Забелязали са го с девойката. Пресякъл е с нея реката с ферибота. И за най-големия глупак е ясно, че съобщението за убийството е най-сигурният и единствен начин той да се отърве от подозрението. Ако допуснем, че е невинен за убийството през нощта на онзи фатален ден, тогава не може да не знае нищо за самото убийство. Само при допускането на подобни обстоятелства е възможно да – си представим защо, ако той все още е жив, не е донесъл нищо за убийците.

А с какви средства разполагаме ние, за да се доберем до истината? Ще видиш, че тези средства ще се множат и ще стават все по-ясни и по-ясни с развоя на делото. Нека разчепкаме основно всичко около първото бягство. Нека изясним цялата история на „офицера“, какво прави сега и къде е бил по време на убийството. Да сравним внимателно различните съобщения, изпращани на вечерния вестник, целта на които е да се хвърли вината върху някаква банда. След това да сравним тези съобщения по отношение на стила и почерка с изпратените по-рано на утринния вестник, в който така яростно се изтъква вината на Мане. След всичко това да сравним отново всички тези различни съобщения с останалите известни писма на този офицер. Да се постараме чрез повторен разпит на мадам и нейните синове, както и на шофьора на омнибуса Баланс, да узнаем нещо повече за външния вид на „мургавия мъж“. Изкусно поставените въпроси положително ще ни дадат възможност да извлечем от някого от тях информация специално по този въпрос (или по други) – информация, с която те може би и не подозират, че разполагат.

А сега да установим какво стана с лодката, прибрана от лодкаря в понеделник сутринта на двадесет и трети юни, открадната преди откриването на трупа, без рул от пристана при кантората. Със съответна предпазливост и настойчивост ще открием безпогрешно лодката, тъй като ще я познае не само лодкаря, който я е намерил – нали подръка ни е рулят ѝ. А рулят на една платноходка не може да се забрави така лесна, ако човек се заинтересува от нея. Нека да подсказа тук един въпрос. За открадването на тази лодка няма никакво съобщение. Съвсем тихомълком е откарана от пристана при кантората и пак тихомълком е откънната оттам. Откъде тогава нейният собственик или наемател е знаел вече във вторник сутринта за местонахождението на намерената в понеделник лодка, без да се е появявало каквото и да е съобщение, ако не допуснем, че той има връзка с военния флот – постоянни лични връзки, които му дават възможност да узнава не само най-дребните му интереси, но и най-незначителните местни новини във връзка с този флот? Когато говорех за убиеца, който влачи сам товара си към брега, споменах за възможността да е използвал някаква лодка. Сега разбираме, че Мари Роже е хвърлена във водата от лодка. Другояче не е могло да бъде. Опасно е било трупът да остава в крайбрежните плитчини. Особените белези по гърба и раменете на жертвата са причинени от шпангоутите по дъното на лодката. Това, че тялото е открито без привързани за него тежести, също потвърждава идеята. Ако бе хвърлено от брега, към него трябваше да се привържат тежести. Отсъствието им можем да си обясним само с предположението, че убиецът е пренебрегнал тази предпазна мярка, като не се е снабдил с тежести преди хвърлянето на тялото. Когато е спускал тялото във водата, несъмнено е открил своя пропуск, но не е открил нищо подходящо под ръка. Той е бил готов да поеме какъвто и да е риск, само и само да не се връща отново към този проклет бряг. След като се е избавил от трупа, убиецът сигурно се е отправил бързо към града. Там е скочил при някой глух пристан на сушата. А лодката – да я привързва ли към брега? Много е бързал и съвсем не му е било до привързването на някаква си лодка. Нещо повече, привързвайки лодката за пристана, той е имал чувството, че привързва там собствения си изобличител. Естествено той си е мислил да се отърве час по-скоро от всичко, което е свързано с престъплението. Чисто и просто е офейкал от пристана и е оставил лодката на произвола на съдбата. По всяка вероятност я е оставил на течението. Да продължим да си представяме по-нататък хода на нещата. На следващото утро този изверг е изпаднал в неописуем ужас, като е узнал, че лодката е задържана и стои в района, които той

посещава ежедневно – район, посещаван вероятно служебно от него. Следващата нощ, без да посмее да поиска руля, той я премества оттам. Къде се намира сега останалата без рул лодка? Нашата първа цел е да я открием. Единствен поглед върху нея ще отбележи зората на нашите успехи. Лодката ще ни води с учудваща и за нас двамата бързина към оня, който я е използвал през нощта на фаталната неделя. Потвържденията ще се трупат едно след Друго и убиецът ще бъде открит.

(По съображения, които няма да уточняваме, но които много читатели ще разберат добре, ние се осмеляваме да пропуснем от предоставените в ръцете ни ръкописи известни подробности по проследяването на този явно не съвсем надежден ключ, с който се бе снабдил Дюпен. Струва ни се целесъобразно да съобщим накратко, че резултатът надхвърли и най-смелите очаквания; префектът, макар и с нежелание, изпълни точно всички условия на договора с Дюпен. Разказът на господин По завършва със следните думи: (Ред.³²)

Ще стане ясно, че говоря за съвпадения и за нищо повече. Онова, което вече казах по въпроса, е достатъчно. В душата ми не се таи вяра към свръхестественото. Нито един мислещ човек няма да отрече, че природата и нейният творец са едно и също нещо. Безспорно е и това, че вторият, когато е създавал природата, е можел по своя воля да я управлява и изменя. Казвам „по своя воля“, тъй като става дума за воля, а не за власт, както предполага безумието па логиката. Не че всевишният не може да изменя своите закони, но ние го оскърбяваме, като си въобразяваме, че сме измислили необходимост за такова изменение. Тези закони са създадени от самото начало така, че обхващат всички възможности, които се крият в бъдещето. При бога всичко е в настоящето.

Повтарям, че разглеждам всички тези неща като съвпадения. И по-нататък: от това, което разказвам, ще се види, че между съдбата на нещастната Мери Сесилия Роджърс, доколкото тази съдба е известна, и съдбата на някоя си Мари Роже до определен момент от живота ѝ съществува съвпадение, при възприемането на чиято поразителна точност разсъдъкът започва да се затруднява. Всичко това може да се установи. Нито за миг не трябва да се допуска, че като продължавам тъжния разказ за Мари Роже от току-що споменатия момент и проследявам целия път на разкриване тайната на нейната смърт, искам със скрито желание да намекна за някакво по-нататъшно разширяване на съвпадението или дори да подкажа, че приетите в Париж мерки за разкриване на убица

32. „Лейдис Къмпаниън“, издание на Сноудън

на една гризетка, или мерки, основани на подобен анализ, ще доведат винаги до същия резултат.

Трябва да се има пред вид, че при последните предположения и най-дребното различие във фактите на двата случая може да доведе до важни грешки, като отклони напълно хода на събитията; също като в аритметиката, когато една грешка, сама по себе си маловажна, чрез умножение в отделни моменти на процеса води накрая до резултат, необикновено далечен от истината. А що се отнася до първото мое предположение, не бива да се забравя, че самото пресмятане на вероятностите, на които се позовах, забранява всяка мисъл за продължение на съвпадението – забранява го категорично и решително в пряка зависимост от продължителността и точността на установеното сравнение. Това е една от онези аномалии, която, макар и привидно привлекателна за ума, е далеч от математиката, въпреки че е постижима само за математици. Например няма нищо по-трудно от това да убедиш обикновения читател, че ако някой играч на зарове хвърли два пъти подред шестици, това е достатъчна причина да се обзаложите на най-големия облог, че той няма да хвърли шестица при третия си опит. Подобна мисъл обикновено се отхвърля моментално от посредствения интелект. Той не може да разбере как две направени вече хвърляния, принадлежащи към миналото, могат да повлияят на хвърляне, съществуващо само в бъдещето. Възможността да се падне шестица изглежда точно такава, както и при всеки друг случай – тоест зависима само от това как ще се хвърлят заровете. Тази мисъл изглежда толкова очевидна, че всеки опит за възражение се посреща по-често с насмешлива усмивка, отколкото с почтително внимание. Скрытата тук грешка – огромна грешка, намирисваща на голяма беда – сега не мога да обясня поради ограниченото място, а философски настроените хора не се нуждаят от никакво обяснение. Може би е достатъчно да се каже в случая, че тя представлява една от безкрайните редици грешки, които възникват по пътя на Разума от неговата склонност да търси истината в подробностите.

КРАЙ

© 1982 Борис Дамянов, превод от английски

Edgar Allan Poe
The Mystery of Marie Roget (A Sequel to “The Murders in the Rue Morgue”), 1842

Сканиране, разпознаване и редакция: Борис Борисов, 2008

Публикация

Едгар Алан По. Златният бръмбар
Американска, първо издание
Литературна група IV
Под общата редакция на Богомил Райнов

Преводачи: Борис Дамянов, Борис Миндов
Редактор: Иванка Савова
Художник: Веселин Павлов
Художник-редактор: Веселин Христов
Технически редактор: Бонка Лукова
Коректор: Стоянка Кръстева

Дадена за набор на 27. VIII. 1982 г. Излязла от печат на 25. XII. 1982 г.
Изд. № 1968. Формат 70/100/32. Печатни коли 14,00. Издателски коли 9,07. УИК 8,66.

Цена 1,03 лв.

ДИ „Христо Г. Данов“ – Пловдив
ПК „Димитър Благоев“ – София
07 9536621311/5557-89-82

Edgar Allan Poe. Tales of Mystery and Imagination
J. M. Dent & Sons LTD, London, 1908

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/6507>]